

BORENIUS

ATTORNEYS AT LAW

Finland

2/8/2013

Casper Herler
Asianajaja, OTT, VT

Marius af Schultén
OTM

Finland

SISÄLLYSLUETTELO

REHULAIN ANKARAN VASTUUN VAHINGONKORVAUSSÄÄNNÖKSEN SOVELTAMINEN JA KEHITYSTARPEET	1
1 JOHDANTO.....	1
2 MUUN OLEMASSA OLEVAN VAHINGONKORVAUSLAINSÄÄDÄNNÖN SOVELTUMINEN	3
2.1 KAUPPALAKI	3
2.2 VAHINGONKORVAUSLAKI	4
2.3 TUOTEVASTUULAKI.....	6
3 VERTAILUA REHULAIN ANKARAN VASTUUN JA KAUPPALAIN KONTROLLI- JA TUOTTAMUSVASTUUN SEKÄ VAHINGONKORVAUSLAIN MUKAISEN VASTUUN SOVELTUMISESSA	6
3.1 KORVAUSVASTUUN SYNTYMINEN JA ULOTTUVUUS (VÄLITTÖMÄT / VÄLILLISET VAHINGOT)	6
3.1.1 Kauppalaki ja vahingonkorvauslaki	6
3.1.2 Rehulaki.....	7
3.1.3 Päätelmät.....	7
3.2 KORVAUSVASTUU ERI SOPIMUSSUHTEISSA	8
3.2.1 Tuottaja – loppukäyttäjä (ei välikäsiä)	8
3.2.2 Sopimusketjut: tuottaja – jälleenmyyjä – rehun loppukäyttäjä	9
3.2.3 Vastuun kohdistaminen aiempaan tuottajaportaaseen sopimusketjussa.....	13
3.2.4 Tuottajan vastuu suhteessa jälleenmyyjään	14
3.2.5 Tuottajien keskinäiset vahingonkorvausvastuut tuotantoketjussa	17
4 LAINSÄÄDÄNNÖN YHTENÄISYYSNÄKÖKOHDAT	19
5 NÄYTTÖTAAKAN JAKAUTUMINEN	19
6 YHTEENVETO	21
7 JOHTOPÄÄTÖKSET	26
7.1 NYKYISEN SÄÄNNÖKSEN ONGELMAT	26
7.2 MITÄ ANKARAN VASTUUN SÄÄNNÖKSEN POISTAMISESTA SEURAIISI?.....	27
7.3 MITEN ANKARAN VASTUUN SÄÄNNÖSTÄ TULISI MUUTTAA?.....	28
LIITTEET	I

Finland

MÄÄRITELMÄT

Rehuntuottaja / tuottaja	<i>Rehun valmistaja, valmistuttaja ja tuoja</i>
Yksityinen rehuntuottaja	<i>Pienimuotoista toimintaa harjoittava rehuntuottaja</i>
Jälleenmyyjä	<i>Muu kuin rehun tuottaja, joka myy rehun eteenpäin lopputukäyttäjälle (esim. välittäjä, jakelija)</i>
Välitön vahinko	<i>Virheen myydylle tavaralle itselleen aiheuttama vahinko (esim. pilaantunut rehu on käyttökelvotonta, jolloin välitöntä vahinkoa on lähtökohtaisesti arvottomaksi osoittautuneesta rehuerästä maksettu kauppahinta)</i>
Välillinen vahinko	<i>Vahingot, joita tavarassa oleva virhe aiheuttaa muulle omaisuudelle kuin myydylle tavaralle itselleen</i> <i>Kauppalain 67 §:n mukaan välillisenä vahinkona pidetään:</i> <i>1) vahinkoa, joka johtuu tuotannon tai liikevaihdon vähentymisestä tai keskeytymisestä;</i> <i>2) muuta vahinkoa, joka johtuu siitä, ettei tavaraa voida käyttää tarkoitetulla tavalla;</i> <i>3) voittoa, joka on jäänyt saamatta sen vuoksi, että sopimus sivullisen kanssa on rauennut tai jäänyt täyttämättä oikein;</i> <i>4) vahinkoa, joka johtuu muun omaisuuden kuin myydyn tavaran vahingoittumisesta; sekä</i> <i>5) muuta samankaltaista, <u>vaikeasti ennakoitavaa vahinkoa.</u></i> <i>Välillisenä vahinkona ei kuitenkaan pidetä sellaista vahinkoa, joka vahingon kärsineelle sopijapuolelle on aiheutunut muun kuin 2 momentissa tarkoitetun vahingon rajoittamisesta.</i>

Finland

MUISTIO 17.1.2013

**REHULAIN ANKARAN VASTUUN VAHINGONKORVAUSSÄÄNNÖKSEN SOVELTAMINEN
JA KEHITYSTARPEET**

1 JOHDANTO

Rehulain 48 §:n nykyasu:

Rehun valmistajan, valmistuttajan ja tuojan on korvattava vahinko, joka rehun ammattikäytössä aiheutuu ostajalle siitä, että rehu ei täytä Euroopan yhteisön rehulainsäädännössä taikka tässä laissa tai tämän lain nojalla säädettyjä vaatimuksia. Korvaus on suoritettava, vaikka vahinkoa ei ole aiheutettu tahallisesti tai huolimattomuudesta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua korvausvelvollisuutta ei kuitenkaan ole, jos se, jolta vaaditaan korvausta, saattaa todennäköiseksi, ettei rehussa ollut vahingon aiheuttanutta virhettä silloin, kun hän saattoi rehun markkinoille.

Valmistajan, valmistuttajan ja tuojan velvollisuudesta korvata rehus-ta henkilölle taikka yksityiseen käyttöön tai kulutukseen tarkoitetulle ja vahinkoa kärsineen pääasiassa sellaiseen tarkoitukseen käyttämäl-le omaisuudelle aiheutunut vahinko säädetään tuotevastuulaissa.

Rehuntuottajalle ankaran vastuun perustava erityissäännös otettiin käyttöön vuoden 1986 rehulaissa (376/1986).¹ Vuoden 1986 rehulain 23 §:ää koskevassa hallituksen esityksessä HE 99/1985 ankaran vastuun perustavaa erityissäännöstä on perusteltu seuraavalla tavalla:

“Virheellisen tuotantotarvikkeen kylvösiemenen, rehun tai lannoitteen, käytöstä aiheutuva taloudellinen vahinko voisi olla usein moninkertainen tarvikkeen arvoon verrattuna ja tällaisena kohtuuttoman raskas yksityisen viljelijän yksin kannettavaksi varsinkin kun tällainen virheellinen tuote saattaa vahingoittaa yrityksen tuotantoa ja tuotantokykyä. On katsottava, että myyjä pystyy yleensä siirtämään vahingon suuremman joukon kannettavaksi. Suurella yrityksellä on mahdollisuus ottaa riskit huomioon tuotteen hinnoittelussa sekä vahingonkorvausvakuutuksin.”

Säännöksen alkuperäisenä ajatuksena on ollut yksittäisen viljelijän (rehun loppukäyttäjän) suojaamisen varmistaminen pilaantuneen tai muutoin virheellisen re-

¹ Ankaran vastuun säännöksen historia ulottuu tosin tätäkin pidemmälle, sillä vuoden 1986 rehulakia edeltänyt rehu- ja lannoitevalmistelakikin perustui tuottajan ankaralle vastuulle.

Finland

huuvalmisteon aiheuttamilta vahingoilta. Säädos näyttää perustuvan olettamille, joiden mukaan:

- 1) kauppalaki ja vahingonkorvauslaki eivät tarjoa viljelijälle riittävää suojaa;
- 2) Rehun loppukäyttäjät ovat vahingonkantokyvyltään myyjiä heikompia, sillä yksityinen viljelijä ei kykene kohtuudella vastaamaan virheellisestä rehusta aiheutuvista taloudellisista seurauksista; ja
- 3) rehuntuottajat ovat tyypillisesti suuria ja vakavaraisia yrityksiä, jotka kykenevät kantamaan virheellisestä rehusta koituvat kustannukset viljelijää paremmin.

Alun perin ankaran vastuun säännös oli ehdoton, eikä tuottajalla ollut eskulpaatiomahdollisuutta. Vuoden 1998 rehulakiin (1998/396) kuitenkin lisättiin säännös, jonka perusteella tuottaja voisi vapautua vahingonkorvausvastuusta saattamalla todennäköiseksi, ettei rehuvalmisteessa ollut vahingon aiheuttanutta virhettä silloin, kun hän laski sen liikkeeseen. Muutosta perusteltiin rehulainsäädännön vahingonkorvauskysymysten yhdenmukaistamisella siemenkauppaa koskevan lainsäädännön kanssa, jossa vastaavanlainen eskulpaatiomahdollisuuden sisältävä ankaran vastuun säännös oli otettu käyttöön vuonna 1997.

Vuonna 2008 uudistetun rehulain vahingonkorvausta koskevan 48 §:n perusteissa (HE 27/2007) tuotiin lisäksi esille ankaraa korvausvastuuta koskevan säännöksen merkitys rehujen tuotantoketjuihin liittyvien vastuusuhteiden selkeyttäjänsä. Kauppalaki ei nimittäin sisällä säännöksiä vastuusta sopimusketjussa. Lisäksi asiaa koskeva oikeuskäytäntö on niukkaa eikä ole kaikilta osin yleistettävissä (KKO 1988:11). Kauppalain mukaisissa liikesuhteissa vastuu sopimusketjussa ei siten ole ollut selvä, eikä ostajalla ole automaattista oikeutta välittömän sopimus-suhteen ylittäviin sopimusperusteisiin korvausvaatimuksiin, vaan tämä on yleensä edellyttänyt edes jonkinlaista sopimussuhteeseen viittaavaa / rinnastettavaa olo-suhdetta ostajan ja aiemman jakeluportaan välillä.²

Käytännössä rehulain 48 §:n tulkinnessa on kuitenkin ilmennyt epäselvyyksiä etenkin toiminnanharjoittajien keskuudessa. Maa- ja metsätalousministeriön tammikuussa 2012 tekemän kyselyn perusteella merkittävälle osalle toiminnanharjoittajista on jäänyt epäselväksi, mitä ankaran vastuun säännöksellä tavoitellaan, keihin sitä sovelletaan ja mikä on säännöksen keskeinen sisältö. Myös pykälän "ostaja" -käsitettä on tulkittu vaihtelevasti, ja sen on katsottu viittaavan rehun varsinaisen loppukäyttäjän lisäksi myös jälleenmyyjiin sekä tuottajien väliseen kaupankäyntiin.

Rehumarkkinoiden rakenne on lisäksi muuttunut siitä, mitä se oli alkuperäistä ankaran vastuun säännöstä säädettäessä, eikä kyse ole enää muutaman suuren rehuntuottajan ja pienten, yksityisten kotieläintuottajien välisestä suhteesta. Koti-

² Hemmo 2002 s. 209-210.

Finland

eläintuottajien harjoittama liiketoiminta on monipuolistunut ja muuttunut mitta-kaavaltaan suuremmaksi sekä yritysmäisemmäksi ja sitä harjoitetaan yhä useammin yhtiömuodossa. Rehun tuottajina saattavat nykyään toimia myös yksityiset viljelijät, joiden mahdollisuudet riskien huomioimiseen hinnoittelussa ja riittävien vakuutusten hankkimiseen saattavat olla aivan yhtä heikot kuin niillä yksityisillä kotieläintuottajilla, joiden suojaksi ankaran vastuun säännös on säädetty. Vastaavasti rehun loppukäyttäjinä saattavat nykyisin toimia yhä suuremmat kotieläintilat, joiden tosiasiallinen suojan tarve saattaa olla huomattavasti vähäisempi kuin pientuottajilla.

Tämän muistion tarkoituksena on selvittää rehulain ankaran vastuun säännöksen tarpeellisuutta ja tarkoituksenmukaisuutta rehumarkkinoiden nykyolosuhteissa. Muistiossa on ensinnäkin tutkittu muun vahingonkorvauslainsäädännön soveltuvuutta rehulaissa tarkoitettuihin vahinkoihin ja vertailtu kyseisen vahingonkorvauslainsäädännön ja rehulain 48 §:n mukaisen ankaran vastuun säännöksen soveltuvuutta eri toimijoiden välisissä suhteissa sekä selvitetty korvausvastuun ulottuvuutta ja laajuutta. Vertailun pohjalta on arvioitu etenkin seuraavia kysymyksiä:

- 1) Täyttääkö rehulain ankaran vastuun säännös sille asetetut tavoitteet?
 - i. Loppukäyttäjän suojaaminen vahingolta ja vahingon kohdentaminen sille osapuolelle, joka pystyy parhaiten kantamaan vahingon taloudelliset seuraukset;
 - ii. Sopimusketjuihin liittyvän vastuunjaon selkeyttäminen
- 2) Ovatko säännöksen alkuperäiset tavoitteet enää ajankohtaisia, ottaen huomioon rehumarkkinoiden rakenteessa tapahtuneet muutokset?
- 3) Tuleeko ankaran vastuun säännös poistaa tai tuleeko sitä kehittää?

2 MUUN OLEMASSA OLEVAN VAHINGONKORVAUSLAINSÄÄDÄNNÖN SOVELTUMINEN

Nimenomaisen erityissäännöksen puutteessa rehun loppukäyttäjän oikeutta vahingonkorvaukseen virheellisestä rehusta olisi arvioitava seuraavien yleislakien mukaan:

- 1) Kauppalaki
- 2) Vahingonkorvauslaki
- 3) Tuotevastuulaki

2.1 Kauppalaki

Koska rehun toimittamisessa loppukäyttäjälle on kyse sopimussuhteesta, olisi ankaraa vastuuta koskevan erityissäännöksen puutteessa ensisijaisesti sovellettava kauppalakia. Kauppalaisissa vastuuperuste vaihtelee riippuen vahingon laadusta.

Finland

Kaupan kohteelle aiheutuneisiin *välittömiin* vahinkoihin sovelletaan ns. kontrollivastuuta. Kontrollivastuu perustuu ajatukselle, jonka mukaan virhe tai viivästys sopimuksen täyttämässä johtaa korvausvelvollisuuteen, ellei sopimusvelallinen osoita, että käsillä on vastuusta vapauttavat perusteet. Vahingonaiheuttajan tulee tällöin esittää neljän edellytyksen täyttyneen³:

- 1) Sopimusrikkomuksen on johdettava esteestä;
- 2) Esteen on oltava velallisen vaikutusmahdollisuuksien (kontrollin) ulkopuolella (*force majeure*), eikä suoritusta olisi voinut tehdä esteestä huolimatta (esim. korvata viallinen tuote ehjällä);
- 3) Esteen tulee olla sellainen, ettei velalliselta ole voitu kohtuudella edellyttää sen huomioon ottamista sopimuskentekohetkellä; ja
- 4) velallinen ei olisi kohtuudella voinut voittaa eikä välttää esteen seurauksia.

2-kohdan mukaista edellytystä velallisen vaikutusmahdollisuuksista on Kauppalaain esitöiden perusteella tarkoitettu tulkittavan laajasti, jolloin melko hypoteettinenkin vaikutusmahdollisuus estäisi vastuusta vapautumisen. Velallinen on siten vastuussa myös sellaisten omien sopimuskumppaneittensa toiminnasta (esim. alihankkija, tavaran toimittaja jne.), joiden kautta tavara on kulkenut sen lopulliselle vastaanottajalle. Kontrollivastuu ei kuitenkaan ulotu muulle kuin kaupan kohteelle virheellisen suorituksen johdosta aiheutuneisiin *välillisiin* vahinkoihin, vaan korvaus tällaisista vahingoista on mahdollista saada ainoastaan siinä tapauksessa, että vahinko on aiheutettu tuottamuksella (tuottamusvastuu).

Kauppalaain kohdalla on kuitenkin keskeistä huomata, että se on luonteeltaan dispositiivinen säädös, jonka soveltamisesta oikeustoimen osapuolet voivat keskinäisellä sopimuksella halutessaan poiketa. Kauppalaiki ei siten tarjoa samankaltaista suojaa heikommalle osapuolelle kuin rehulain nykyinen ankaran vastuun säännös, joka on luonteeltaan rehun loppukäyttäjän hyväksi periaatteessa pakottava.⁴

2.2 Vahingonkorvauslaki

Vahingonkorvauslaki koskee ainoastaan sopimuksenukoista vahingonkorvausvastuuta, eikä se siksi sovellu sopimusperusteiseen vahinkoon. Virheellisestä tuotteesta ostajalle aiheutuneet taloudelliset vahingot voidaan tilanteesta riippuen katsoa niin sopimusperusteiseksi kuin sopimuksenukoiseksi vahingoksi.

- 1) Jos ostaja on hankkinut tuotteen suoraan tuottajalta tämän kanssa tehdyn sopimuksen perusteella, kyseessä on sopimusperusteinen vastuu

- Kauppalaiki soveltuu

³ Hemmo 2002, s. 188.

⁴Säännöksen pakottavuudesta ei sinänsä ole mainintaa itse rehulaissa tai sen esitöissä. Pakottavuus kuitenkin ilmenee epäsuorasti säännöksen heikompaa osapuolta suojelevasta tarkoituksesta ja säännöksen välittömän sopimussuhteen yli ulottuvasta vaikutuksesta.

Finland

- 2) Jos ostaja solminut sopimuksen vain välittäjän kanssa ja vaatii korvausta välittäjältä, kyseessä on sopimusperusteinen vastuu
 - Kauppalaki soveltuu

- 3) Jos ostosopimus on solmittu ostajan ja välittäjän välillä, mutta ostajan ja tuottajan välillä on viitteitä jonkinlaisesta sopimussuhteesta (esim. suoraa laskutusta), kyseessä lienee sopimusperusteinen vastuu niin suhteessa ostaja – välittäjä kuin ostaja – tuottaja
 - Kauppalaki soveltuu

- 4) Jos ostaja on solminut sopimuksen ainoastaan itsenäisen välittäjän kanssa, eikä ole minkäänlaisessa sopimussuhteessa tuottajan kanssa, mutta vaatii korvausta suoraan tuottajalta, kyseessä on ensisijaisesti sopimuksenulkoisen vastuu
 - Vahingonkorvauslaki soveltuu

Vahingonkorvauslaki soveltuu tuottamusperusteisesti muun muassa esinevahinkoihin. Esinevahingoiksi lasketaan paitsi esineen vahingoittumisesta tai tuhoutumisesta aiheutuneet suorat vahingot, myös sellaiset epäsuorat vahingot, joita vahingonkärsijälle koituu tulon ja ansion menetyksinä esineen vahingoittumisen johdosta. Vahingonkorvauslaki ei varsinaisesti erottele välittömiä ja välillisiä vahinkoja kauppalain tavoin, vaan soveltuu yleisesti sopimuksen ulkoisiin vahinkoihin hieman samankaltaisesti kuin kauppalain mukainen tuottamusvastuu sopimusperusteisiin vahinkoihin. Merkittävimmät erot kauppalain mukaiseen tuottamusvastuuseen liittyvät vastuun ulottuvuuteen ja näyttötaakan jakautumiseen. Vahingonkorvauslaki ei ensinnäkään pääsääntöisesti mahdollista korvauksen saamista ns. puhtaista varallisuusvahingoista, jotka eivät ole yhteydessä henkilö- tai esinevahinkoon (esim. saamatta jäänyt voitto), vaan tämä on mahdollista vain jos vahinko on aiheutettu rikoslain mukaisella rangaistavalla teolla taikka julkista valtaa käytettäessä tai jos vahingon korvaamiselle on olemassa erityisen painava syy. Toiseksi siinä missä kauppalain mukainen tuottamusvastuu edellyttää vahingonkärsijältä vahingon ja sen laajuuden sekä virheellisen suorituksen ja vahingon välisen syy-yhteyden toteennäyttämistä, edellyttää vahingonkorvauslaki lisäksi *vahingon aiheuttajan tuottamuksellisen menettelyn osoittamista*.⁵ Vahingonkorvauslain mukainen vastuu on tässä suhteessa vahingonkärsijälle raskaampi ja lopputulemaltaan epävarmempi mekanismi kuin rehulain nykyinen ankaran vastuun säännös, joka siis edellyttää käytännössä ainoastaan vahingon toteennäyttämistä sekä sen osoittamista, että vahinko johtuu tietyn rehunvalmistajan toimittamasta virheellisestä rehusta.

⁵ Näyttötaakan jakautumisesta voidaan poiketa, mikäli vahingonaiheuttaja toimii ns. korostuneen huolellisuusvelvollisuuden alalla. Oikeuskäytännössä näihin aloihin on katsottu kuuluvan mm. yleisten teiden kunnossapito, palveluiden tarjoaminen yleisölle ja yleisötapahtumien järjestäminen. Vaikka korostuneen huolellisuusvelvollisuuden aloja ei olekaan määritelty tyhjentävästi, on kuitenkin epävarmaa, soveltuuko niitä koskeva poikkeus myös rehun valmistamiseen.

Finland

2.3 Tuotevastuulaki

Tuotevastuulaki soveltuu vain elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisiin sopimussuhteisiin. Tuotevastuulakia sovelletaan nykyisen rehulain mukaan yksityiseen käyttöön tai kulutukseen tai pääosin sellaiseen tarkoitukseen tehtyihin rehuostoksiin ja rehusta aiheutuneisiin suoriin henkilövahinkoihin. Tuotevastuulain soveltamisala on siten hyvin kapea ja tilanteet, jossa sitä voitaisiin kuvitella sovellettavan rehukauppaan, lienevät käytännössä hyvin vähissä.

3 VERTAILUA REHULAIN ANKARAN VASTUUN JA KAUPPALAIN KONTROLLI- JA TUOTTAMUSVASTUUN SEKÄ VAHINGONKORVAUSLAIN MUKAISEN VASTUUN SOVELTUMISESSA

3.1 Korvausvastuun syntyminen ja ulottuvuus (välittömät / välilliset vahingot)

3.1.1 Kauppalaki ja vahingonkorvauslaki

Kuten edellä on todettu, kauppalain mukaisen korvausvastuun määräytymisperuste vaihtelee sen mukaan, onko kyseessä välitön vai välillinen vahinko. Välittömiä vahinkoja ovat kauppalaisissa sen esitöiden mukaan sellaiset vahingot, jotka ovat sekä määrältään että laadultaan tavanomaisia asianomaisen sopimusrikkomuksen yhteydessä.⁶ Kuitenkin vahingot, joita tavarassa oleva virhe aiheuttaa muulle omaisuudelle kuin myydylle tavaralle itselleen, samoin kuin esimerkiksi tuotannon vähentymisestä tai sivullissopimuksen täyttämättä jäämisestä aiheutuvat vahingot, tulevat esitöiden mukaan korvattaviksi välillisenä vahinkona.⁷ Ottaen huomioon kauppalain varsin suppea välittömän vahingon määritelmä, vaikuttaa varsin epätodennäköiseltä, että kauppalaki mahdollistaisi kontrollivastuun soveltumisen mihinkään muuhun vahinkoon kuin itse rehulain pilaantuneisuudesta aiheutuneisiin suoriin taloudellisiin menetyksiin (ts. se, että viljelijä on joutunut hankkimaan toisen rehulainin). Virheellisestä rehusta aiheutuneet epäsuorat taloudelliset menetykset, kuten uusien eläinten hankkimisesta aiheutuneet kustannukset, tilojen saastuminen ja siitä aiheutuva saneeraus sekä menetetty myyntitulo sen johdosta, että sairastunut karja on jouduttu teurastamaan ennen aikaisesti, tulisivat siksi arvioitavaksi tuottamuvastuun mukaisesti.⁸ Kuten edellä on

⁶ HE 93/1986, s. 41.

⁷ HE 93/1986, s. 42. Kauppalaisissa on esitöiden mukaan otettu lähtökohta, jonka mukaan muulle omaisuudelle kuin kaupan kohteelle itselleen aiheutunut välillinen vahinko ei tulisi korvattavaksi kauppalain perusteella lainkaan, vaan sovellettavaksi tulisivat vahingonkorvauslain säännökset. Poikkeuksena pääsääntöön esitöissä mainitaan kuitenkin sellaiset vahingot, jotka läheisesti ja ennalta arvattavasti liittyvät myydyin tavarain käyttötarkoitukseen. Esimerkkinä on mainittu esimerkiksi raaka-aineissa oleva virhe, joka aikaansaa valmistettavan lopputuotteen viallisuuden. Vaikuttaa siksi loogiselta, että karjalle virheellisestä rehusta aiheutunut vahinko kuuluisi saman poikkeussäännön piiriin.

⁸ Vahingonkorvauslain mukainen suorien vahinkojen käsite on sitä vastoin määritelty kauppalain välittömiä vahinkoja huomattavasti laajemmin, sillä vahingonkorvauslaissa suorat vahingot kattavat esimerkiksi esinevahingosta seuranneet tulon- ja ansionmenetykset, vaikka ne voitaisiin puhtaasti teknisestä näkökulmasta katsoa myös epäsuoriksi vahingoiksi. Vahingonkorvauslain mukaista suorien ja epäsuorien vahinkojen erottelua ei kuitenkaan voi sellaisenaan

Finland

tuotu esille, vahingonkorvauslaki soveltuu sitä vastoin lähtökohtaisesti yhtäläisesti välittömiin esinevahinkoihin ja näihin liitännäisiin välillisiin vahinkoihin.

3.1.2 Rehulaki

Vaikka vuoden 2008 rehulaissa ei ole nimenomaisesti säännelty korvausvastuun ulottuvuutta, vaikuttaa kuitenkin siltä, että vastuun on tarkoitettu ulottuvan myös eräisiin välillisiin vahinkoihin. Rehulain alkuperäisenä tavoitteenahan on vuoden 1986 lain esitöiden perusteella ollut viljelijän suojaaminen nimenomaan niiltä ennakkoimattomilta ja usein taloudellisesti merkittäviltä epäsuorilta haitoilta, joita virheellisestä rehusta saattaa aiheutua esimerkiksi karjan sairastumisen ja tuotannon heikkenemisen seurauksena. Myös vuoden 1993 lain esitöiden sanamuoto antaa ymmärtää, että myös muut kuin virheellisen rehun välittömät vahingot kuuluisivat korvausvastuun piiriin:

“Virheellisen tuotantotarvikkeen kylvösiemenen, rehun tai lannoitteen, käytöstä aiheutuva taloudellinen vahinko voisi olla usein moninkertainen tarvikkeen arvoon verrattuna ja tällaisena kohtuuttoman raskas yksityisen viljelijän yksin kannettavaksi.”

Myös vuoden 2008 rehulain sanamuoto antaa ymmärtää, että kyseinen rehulain perustavoite ei ole muuttunut vuoden 1986 laista:

“Rehun valmistajan, valmistuttajan ja tuojan on korvattava vahinko, joka rehun ammattikäytössä (esimerkiksi teuraseläinten kasvatuksessa⁹) aiheutuu ostajalle siitä, että rehu ei täytä Euroopan yhteisön rehulainsäädännössä taikka tässä laissa tai tämän lain nojalla säädettyjä vaatimuksia.”

Rehulain mukaisen korvausvastuun tarkempi ulottuvuus ei kuitenkaan ole täysin selvä. Rehun loppukäyttäjälle virheellisen rehun johdosta aiheutuvat haitat saattavat olla hyvin laajakantoisia ja moniportaisia, minkä vuoksi on harkittava, onko kohtuullista että tuottajan ankara vastuu ulottuisi myös kaikkein vaikeimmin enustettavissa oleviin välillisiin vahinkoihin. Korvausvastuun laajuuden rajoittamista puoltaa myös se, että rehuntuottajana saattaa myös olla yksityinen viljelijä, jonka tosiasialliset mahdollisuudet laajakantoisten välillisten vahinkojen korvaamiseen ovat rajalliset.

3.1.3 Päätelmät

Korvausvastuun ulottuvuus on yksi merkittävimmistä eroista kauppalain ja rehulain välillä. Rehulain erityissäännöksen poistaminen ja Kauppalain soveltaminen

hyödyntää tulkittaessa kauppalain mukaisia välillisen ja välittömän vahingon käsitteitä, sillä vahingonkorvauslaissa erottelulla ei ole samaa merkitystä kuin kauppalaissa, kun korvausvastuu määräytyy samalla perusteella sekä suorista että epäsuorista vahingoista.

⁹ HE 27/2007.

Finland

tämän sijasta saattaisi huomattavalla tavalla kaventaa vahingonkäräjien mahdollisuuksia saada korvausta muista kuin virheellisen rehulain välittömistä vahingoista, sillä kauppalaki mahdollistaa välillisten vahinkojen korvaamisen ainoastaan tuottamusperusteisesti.

Oikeusvarmuuden ja lainsäädännön läpinäkyvyyden kannalta rehulain ankaran vastuun säännös näyttäisi kuitenkin edellyttävän tarkennusta sen suhteen, miten laajasti välilliset vahingot voivat sen nojalla tulla korvattavaksi. Tässä yhteydessä on harkittava, kuinka laajalle korvausvastuu halutaan ulottaa, ottaen huomioon muun muassa se, että osa tuottajista on juuri sellaisia yksityisiä viljelijöitä, joiden suojaksi rehulain ankaran vastuun säännös on säädetty.

3.2 Korvausvastuu eri sopimussuhteissa

3.2.1 Tuottaja – loppukäyttäjä (ei välikäsiä)

Välittömät vahingot

Merkittävin ero kauppalain mukaisia välittömiä vahinkoja koskevassa kontrollivastuussa ja rehulain 48 §:n mukaisessa ekskulpaatiomahdollisuuden sisältävässä ankarassa vastuussa liittyy ns. piileviin virheisiin eli tilanteisiin, joissa rehu on ollut viallista jo siinä vaiheessa, kun valmistaja on saattanut sen markkinoille, mutta tämä ei ole ollut tietoinen viallisuudesta eikä olisi kohtuullisinkaan toimenpitein voinut sitä havaita. Rehulain mukaisen ankaran vastuun mukaan valmistaja on tällöin omasta toiminnastaan riippumatta lähtökohtaisesti vastuussa rehun viallisuudesta, kun taas kauppalain mukaisen kontrollivastuun perusteella valmistaja on vastuussa ainoastaan siinä tapauksessa, ettei häneltä ole kohtuudella voitu edellyttää virheen havaitsemista eikä hän olisi voinut estää virheen seurauksia.

Toisin sanoen, ankaran vastuun kohdalla ratkaisevaa on se, onko virhe ylipäätään ollut olemassa, kun taas kontrollivastuun kannalta olennaista on, oliko virhe vältettävissä. On kuitenkin huomattava, että kauppalain esitöiden perusteella kontrollivastuun tarkoituksena on selvästikin ollut, että myyjä voi vain harvoin välttää vahingonkorvausvastuun, kun tavarassa on virhe. Vaikka kysymyksessä olisikin aikaisemman myyntiportaan tuotantoprosessissa tai myyjän sopimuksen täyttämässä apunaan käyttämän sopimuskumppanin suorituksessa syntynyt piilevä virhe, ei myyjä yleensä voi vapautua vahingonkorvausvelvollisuudesta. Myyjän vapautuminen vahingonkorvausvastuusta edellyttää esitöiden mukaan poikkeuksellisia, force majeure -luontoisia perusteita. Kauppalain esitöissä 40 §:n mukaisesti kontrollivastuusta käytetäänkin nimitystä objektiivinen vastuu. Lisäksi myyjän tuotteesta antamat tiedot kuuluvat hänen kontrollipiiriinsä. Jos myyjä on vakuuttanut tuotteen olevan kunnossa, hän ei voi vapautua vastuusta muuta kuin hyvin poikkeuksellisissa olosuhteissa. Kun viljelijä on ostanut rehun suoraan tuottajalta, rehulain mukainen ankaran vastuun säännös johtaa välittömien vahinkojen kohdalla tosiasiallisesti varsin samankaltaiseen lopputulemaan kuin kauppalain

Finland

mukainen kontrollivastuu eli myyjä vapautuu vastuusta vain poikkeuksellisissa olosuhteissa.

Välilliset vahingot

Välillisten vahinkojen kohdalla rehulain ankaran vastuun säännös asettaa rehun loppukäyttäjän huomattavasti parempaan asemaan kuin kauppalaki. Tuottaja ei vielä vapaudu vastuusta näyttämällä toimineensa huolellisesti, vaan tämän on osoitettava, ettei rehu ollut viallista silloin, kun se saatettiin markkinoille. Rehuntuottajan kannalta säännös on varsin ankara, sillä tuottaja saattaa joutua vastaamaan laajoista välillisistä vahingoista ilman, että vahingon aikaansaanut virhe rehussa olisi edes huolellisesti menetellen ollut ehkäistävässä.

3.2.2 Sopimusketjut: tuottaja – jälleenmyyjä – rehun loppukäyttäjä

Kauppalaki ja vahingonkorvauslaki

Kauppalaissa ei ole säännelty vahingonkorvausvastuun jakautumista eri sopimuspartaiden kesken. Oikeuskirjallisuudessa Hemmo on vuonna 1998 ottanut kannan, jonka mukaan elinkeinonharjoittajien välisissä suhteissa pääsääntönä olisi, ettei tuottajan vastuu ulotu sopimusketjussa tämän suoraan sopimuskumppania pidemmälle. Pääsäännöstä voitaisiin poiketa, jos vaihdantarakenteita ja sopimusjärjestelyitä koskevilla seikoilla on erityisen suuri merkitys.¹⁰ Norros näyttää puolestaan omaksuneen hieman joustavamman näkökannan, sillä kaksiasianosaisuhteen rajoitusta ei Norroksen mukaan tule nähdä jäykkänä ja muodollisena sääntönä.¹¹ Pikemminkin sitä olisi pidettävä käytännön sanelemana pääsääntönä, joka voidaan sivuuttaa yksittäisessä tapauksessa tai tarkkarajaisessa tapausryhmässä, jos tätä voidaan puoltaa painavilla reaalisilla syillä.

Norros on esittänyt, että kahden yleisen näkökohdan on molempien puollettava sopimusketjun aiemman osapuolen vastuuta, jotta se voisi tulla kyseeseen:¹²

- 1) Vahingonkärsijän ja vastuuvollisen läheinen oikeussuhde. Mahdollisen vastuuvollisen ja vahingonkärsijän välillä on oltava jokin erityinen side, joka erottaa heidän välisen oikeussuhteen tavanomaisesta sopimuksenulkoisesta oikeussuhteesta. Jotta läheisyysedellytys täyttyisi,
 - vahingonaiheuttajan on oltava tietoinen siitä, että hänen oma sopimuskumppaninsa ei käytä hänen suoritustaan itse, vaan siirtää sen edelleen kolmannelle; ja
 - loppukäyttäjälle aiheutuneen vahingon on oltava tyypiltään ja määrältään riittävän hyvin vahingonaiheuttajan ennakoitavissa.

¹⁰ Hemmo 1998, s. 292.

¹¹ Norros: Lakimies 2007; (6): s. 910-913.

¹² Norros: Lakimies 2007; (6): s. 912.

Finland

- 2) Vahingonkärsijän reaaliset mahdollisuudet saada korvausta omalta sopimuskumppaniltaan. Välittömän sopimussuhteen ylittävälle vastuulle ei näytä olevan tarvetta tilanteessa, jossa loppukäyttäjä pystyy vaatimaan vahingonkorvauksen sopimuskumppaniltaan. Sopimusketjutilanteessa onkin syytä soveltaa eräänlaista *ensisijaisuusperiaatetta*. Tämän periaatteen mukaan vahingonkärsijä voi esittää vaatimuksia yli välittömän sopimussuhteen vain, jos korvauksen vaatiminen sopimuskumppanilta on selkeästi epätarkoituksenmukaisempaa.

Vahingonaiheuttaja ei Norroksen mukaan voi joutua vahingonkärsijää kohtaan laajempaan vastuuseen kuin mihin hän voisi joutua suhteessa omaan sopimuskumppaniinsa. Toisaalta vahingonkärsijäkään ei lähtökohtaisesti voi saada vahingonaiheuttajaa kohtaan parempaa oikeutta kuin mitä hän voisi saada omaa sopimuskumppaniaan kohtaan.¹³

Norroksen näkemys vahingonkorvausvastuun soveltumisesta sopimusketjun aiempaan portaaseen on varsin pragmaattinen, ja vaikuttaisi siltä, että edellä esitetyt aiemman sopimusportaan vastuuta puoltavat näkökohdat saattaisivat usein soveltua varsin hyvin juuri rehulaissa tarkoitettuihin sopimussuhteisiin. Rehuntuottaja myy rehun tyyppillisesti ammattimaiselle jälleenmyyjälle, jolloin 1a -kohdan mukainen tietoisuusedellytys tuotteen edelleen myymisestä täyttynee käytännössä aina. Vastaavasti virheellisestä rehusta karjalle aiheutuvat vahingot voivat olla hyvinkin laajamittaisia, eivätkä merkittävienkään vahinkojen voitane kovin helposti katsoa olevan vaikeasti ennakoitavissa 1b -kohdan mukaisesti. Rehun loppukäyttäjän mahdollisuudet saada korvausta omalta sopimuskumppaniltaan saattavat puolestaan olla suppeampia etenkin silloin, kun sopimuskumppanin ei voida katsoa menetelleen tuottamuksellisesti (jolloin vastuu rajoittuu välittömiin vahinkoihin), mutta jonkin aiemman tuotantoportaan kenties voidaan (vastuu kattaa myös välilliset vahingot). On kuitenkin huomattava, että sopimusketjuja koskevasta kauppalain mukaisesta vastuusta on toistaiseksi vielä hyvin niukasti oikeuskäytäntöä, eikä oikeuskirjallisuudessakaan ole vakiintunut mitään selkeää yleistä käsitystä siitä, miten kauppalain vahingonkorvaussäännöksiä on tulkittava sopimusketjuissa. Pääsääntönä on edelleen se, ettei kauppalain mukainen vastuu yleensä ulotu ostajan suoraa sopimuskumppania pidemmälle. Sovellettavaksi tulisi tällaisessa puhtaasti sopimuksenulkoisissa tilanteissa pääsääntöisesti vahingonkorvauslaki, joka on kuitenkin vahingonkärsijän näkökulmasta kauppalain kontrolli- ja tuottamusvastuuta siinä mielessä ankarampi, että se edellyttää myös tuottajan huolimattoman menettelyn toteennäyttämistä.

Rehulaki

Kauppalaista poiketen rehulaki taas näyttää selkeästi lähtevän siitä, että ankaraa vastuuta sovelletaan ainoastaan tuottajiin. Rehun jälleenmyyjien ja loppukäyttäjien välisessä suhteessa sovellettaisiin sitä vastoin kauppalakia. Vuoden 2008 Rehulain esitöissä on nimenomaisesti suljettu pois vastuu paikallisilta kyläkaupoilta

¹³ Norros: Lakimies 2007; (6): s. 912-913.

Finland

tai alkutuotannon toimijoilta, jotka eivät valmista rehuja markkinoille saattamista varten. Vuoden 1998 rehu laki on tältä osin vielä selkeämpi, sillä sen 22 §:n 2 momentin mukaan "(R)ehuvalmisteen muun liikkeeseen laskijan vastuusta on voimassa, mitä kauppalaissa (355/1987) säädetään". Vuoden 1998 rehu lain esitöissä vastuun jakautumista on selvennetty entisestään:

"Valmistaja, pakkaaja ja se, joka on tuonut rehuvalmisteen Suomeen, voi myydä rehuvalmisteen suoraan lopulliselle loppukäyttäjälle. Tällaisessa tapauksessa ostajan vaatimus kohdistuu suoraan edellä mainittuun toimijaan. Yleisempi käytäntö kuitenkin on, että myyjänä esiintyy muu kuin edellä mainittu toimija. Pykälän 2 momentin mukaan tällaisen myyjän asema kaupassa ehdotetaan jätettäväksi kauppalaissa säännösten varaan. Myyjä vastaisi näissä tapauksissa vain välittömästä vahingosta, jollei syyllisty huolimattomuuteen."

Vaikka vuoden 2008 rehu laissa rehun jälleenmyyjä ei ole vuoden 1998 lakia vastaavalla tavalla nimenomaisesti rajattu ankaran vastuun soveltamisalan ulkopuolelle, vaikuttaa kuitenkin siltä, ettei rehu lain tavoite ole tässä suhteessa muuttunut aiemmasta. Vuoden 2008 lakimuutoksen tarkoituksena oli vahingonkorvauskysymysten osalta nimittäin lähinnä muuttaa vahingonkorvaussäännöksen sanamuotoa vastaamaan lannoitevalmistelain (539/2006) vahingonkorvaussäännöstä. Ankaran vastuun ulottuvuutta ei sitä vastoin ollut vuoden 2008 rehu lain esitöiden perusteella tarkoitus muuttaa siitä, mitä se oli aiemmissa laeissa. Tämä ilmenee myös vuoden 2008 rehu lain 48 §:stä, jossa korvausvastuu rajataan nimenomaisesti rehun valmistajaan, valmistuttajaan ja tuojaan.

Rehu lain mukaisen vahingonkorvaussäännöksen soveltaminen tuottajan ja loppukäyttäjän välisessä suhteessa tilanteissa, joissa rehun loppukäyttäjä on sopimussuhteessa ainoastaan jälleenmyyjän kanssa (joka puolestaan on hankkinut rehun tuottajalta), ei sitä vastoin ole täysin selkeää. Vaikka vuoden 2008 rehu laissa vastuu on rajattu koskemaan rehun valmistajaa, valmistuttajaa ja tuojaa¹⁴, ei ole täyttä selvyyttä siitä, joutuvatko nämä vastuuseen virheellisestä rehusta myös suhteessa sellaiseen rehun loppukäyttäjään, joka ei ole suorassa sopimussuhteessa valmistajaan, valmistuttajaan tai tuojaan. Vuoden 2008 rehu lain 48 §:ssä rehun loppukäyttäjistä käytetään nimitystä "ostaja", mikä saattaa kirjaimellisesti tulkittuna luoda mielle yhtymän nimenomaan tuottajan suoraan sopimuskumppaniin. Toisaalta, kuten jäljempänä tullaan esittämään, rehu lain 48 §:n "ostaja"-käsite on perua pykälän yhdenmukaistamisesta lannoitevalmistelain ankaran korvausvastuun säännöksen kanssa, eikä sitä pidä siksi tulkita liian suppeasti. Esimerkiksi vuoden 1998 rehu laissa käytettiin ostajan sijasta termiä "loppukäyttäjä". Rehu lain 48 §:n ja sitä koskevien esitöiden sanamuodot ja piirteet näyttävät myös muutoin ennemminkin puoltavan tulkintaa, joka mukaan tuottaja voisi välittömän sopimussuhteen puuttuessaakin olla korvausvastuussa suhteessa rehun loppukäyttäjään.

¹⁴Lakia koskevan hallituksen esityksen mukaan vastuu ulottuu myös esim. rahtisekoittajiin. Ks. HE 27/2007.

Finland

Ensinnäkin 48 §:n 2 momentin mukaan tuottaja vapautuu korvausvastuusta, jos hän saattaa todennäköiseksi, ettei rehussa ollut vahingon aiheuttanutta virhettä silloin, kun hän saattoi rehun markkinoille. Markkinoille saattaminen on varsin laaja käsite ja sen voi muun myynnin ohella katsoa kattavan myös tuotteen saatamisen *yleisesti* kaupankäynnin kohteeksi, esimerkiksi sen myymisen tukkuliiketoiminnalle.¹⁵ Lainkohtaa koskevassa hallituksen esityksessä onkin tässä yhteydessä tuotu esille esimerkkitilanne, jossa sisämarkkinakauppaa harjoittava toimija tai maahantuojat saattaa todennäköiseksi, että virhe on syntynyt kaupan varastossa. Vaikka sanamuoto "kaupan varastossa" on varsin ylimalkainen, näyttäisi se tässä yhteydessä kuitenkin viittaavan nimenomaan tilanteeseen, jossa tuottaja on myynyt rehun kauppaketjulle, joka puolestaan on myynyt sen eteenpäin rehun loppukäyttäjälle ilman, että loppukäyttäjän ja tuottajan välillä olisi minkäänlaista sopimussuhdetta. Tällä tavoin tulkittuna pääsääntönä olisi, että rehuntuottaja olisi ankarassa vahingonkorvausvastuussa myös suhteessa sellaisiin rehun loppukäyttäjisiin, jotka ovat ostaneet rehun itsenäiseltä jälleenmyyjältä eli ilman suoraa sopimussuhdetta tuottajaan.

Ankaran vastuun ulottamista suoran sopimussuhteen ulkopuolelle puoltaisi myös se, että muussa tapauksessa rehuntuottaja saattaisi vähentää omaa vastuutaan ketjuttamalla sopimuksia siten, ettei rehun loppukäyttäjällä olisi koskaan suorassa sopimussuhteessa tuottajaan. Tässä tapauksessa lopputuottaja voisi hakea korvausta kärsimistään vahingoista ainoastaan jälleenmyyjältä.

Päätelmät

Nykyisessä muodossaan rehulain ankaran vastuun säännöksen voidaan tulkita mahdollistavan sen, että rehun loppukäyttäjällä voi vaatia vahingonkorvausta suoraan rehuntuottajalta sellaisessakin tilanteessa, jossa rehun loppukäyttäjällä on sopimussuhteessa ainoastaan jälleenmyyjän kanssa. Rehun loppukäyttäjällä voisi tällöin vaihtoehtoisesti vaatia korvausta jälleenmyyjältä kauppalaissa säännösten nojalla. Koska rehulain 48 §:n ja sitä koskevien esitöiden sanamuodot eivät kuitenkaan ole yksiselitteisiä, eikä asiasta ole toistaiseksi KKO:n oikeuskäytäntöä, on pykälää mahdollista tulkita myös siten, että ankaraa vastuuta sovellettaisiin ainoastaan silloin, kun loppukäyttäjällä on ostanut rehun suoraan tuottajalta. Vaikka ankaran vastuun laajentava tulkinta vaikuttaakin todennäköisemmältä vaihtoehdolta huomioiden etenkin säännöksen rehun loppukäyttäjää suojaava tarkoitus, on oikeustila tästä huolimatta epäselvä ja mahdollistaa myös ratkaisujen perustamisen loppukäyttäjän kannalta epäedulliselle tulkinnalle.

Ankaran vastuun perustavan erityissäännöksen puutteessa rehun loppukäyttäjän mahdollisuudet hakea vahingonkorvausta olisivat toisaalta huomattavasti epäselvemmät. Kauppalaissa pääsääntönä on, ettei vahingonkorvausvastuu ulotu suoraa

¹⁵ EU:n yleisen elintarvikeasetuksen (178/2002) 3 artiklan 8-kohdan mukaan markkinoille saattamisella tarkoitetaan rehun hallussapitoa niiden myyntiä varten, myös myytäväksi tarjoamista tai muuta joko ilmaiseksi tai korvausta vastaan tapahtuvaa siirtoa sekä itse myyntiä, jakelua ja muita siirtomuotoja.

Finland

sopimussuhdetta pidemmälle sopimusketjuun. Tilanteessa, jossa rehun loppukäyttäjän ja tuottajan välillä ei ole minkäänlaista sopimussuhdetta, rehun loppukäyttäjä voisi erityisten olosuhteiden puuttuessa vaatia kauppalaista vahingonkorvausta vain suoralta sopimuskumppaniltaan eli käytännössä jälleenmyyjältä. Kauppalaista mukaisen korvauksen saaminen suoraan rehuntuottajalta edellyttäisi vähintään sitä, että loppukäyttäjän ja tuottajan välillä katsotaan olosuhteiden perusteella (esim. suoralaskutus) olevan erityinen side, joka erottaa heidät puhtaasti sopimuksenulkoisesta oikeussuhteesta. Kyseisen erityisen siteen puuttuessa rehun loppukäyttäjällä olisi sinänsä mahdollisuus vaatia tuottajalta sopimuksen ulkoiseen vastuuseen perustuvaan korvausta vahingonkorvauslain nojalla, mutta korvausvaatimuksen menestyminen edellyttäisi sen osoittamista, että tuottaja on menetellyt tuottamuksellisesti.

Ankaran vastuun säännös olisi ainakin tässä suhteessa tarkennuksen tarpeessa. Sen poistamisesta saattaisi vastaavasti seurata rehuntuottajan mahdollisen vastuun kaventuminen käytännössä tuottamusperusteiseksi sekä vahingonkäräjien oikeusaseman muuttuminen nykyistä epävarmemmaksi. Toisaalta toimintaympäristössä tapahtuneiden muutosten myötä ankaran vastuun säännös ulottuu koskemaan myös sellaisia toimijoita, jotka eivät vastaa rehaulain ankaran vastuun taustaoletuksia (mm. vakavaraisuus ja vahingon pulverisointikyky).

3.2.3 Vastuun kohdistaminen aiempaan tuottajaportaaseen sopimusketjussa

Kauppalaki

Kuten edellä on tuotu esille, kauppalaki ei sisällä säännöksiä vastuusta sopimusketjussa, eikä vahingonkorvausvaatimuksia pääsääntöisesti voi kohdistaa aiempaan tuottajaportaaseen, jollei loppukäyttäjän ja aiemman tuottajaportaan välillä ole erityissuhteeseen viittaavia olosuhteita.¹⁶ Koska kyseiset edellytykset liittyvät keskeisesti vahingonkäräjien ja vastuuvollisen väliseen suhteeseen ja sen läheisyyteen, on todennäköistä, että mahdollisuus esittää kauppalaista nojalla vahingonkorvausvaatimuksia heikkenee, mitä pidemmällä sopimusketjussa vastuuvollinen on. Korvausvaatimukset aiempaan tuottajaportaaseen, jonka kanssa rehun loppukäyttäjä ei ole sopimussuhteessa, olisi erityissäännöksen puutteessa tehtävä vahingonkorvauslain mukaisen tuottamusvastuun nojalla.

Rehulaki

Kauppalaista poiketen rehulain 48 §:n sanamuodon puitteissa vaatimuksen kohdistaminen aiempaan tuottajaportaaseen saattaisi olla mahdollista sillä oletuksel-

¹⁶ Norros: Lakimies 2007; (6): s. 910-913 ja Hemmo 1998, s. 292.

Finland

la, että säännöksen tulkitaan perustavan ankan vastuun myös suoran sopimussuhteen ulkopuolelle edellä esitetyllä tavalla (jakso 3.2.2). Koska rehulain ankan vastuun säännöksen ensisijaisena tarkoituksena on suojata nimenomaan rehun loppukäyttäjää, vaikuttaisi perustellulta mahdollistaa korvausvaatimuksen esittäminen mihin tahansa tuottajaportaaseen tilanteessa, jossa rehulain 48 §:n mukaisia tuottajia (valmistaja, valmistuttaja, tuoja) on useampia kuin yksi. Myös rehulain 48 §:n ja sitä koskevan hallituksen esityksen sanamuodot viittaavat tämännäköiseen tulkintaan, sillä niissä ei ole allokoitu vastuuta ensisijaisesti tietyille tuottajaportaalle. Sellainen loppukäyttäjän korvauksensaamismahdollisuuksia rajoittava tulkinta, jossa vastuu kohdistuisi ensi sijassa johonkin tiettyyn tuottajaportaaseen (esim. raaka-aineen valmistajaan) ja vasta toissijaisesti johonkin toiseen tuottajaportaaseen (esim. rehun jalostajaan), olisi ilman rehulain 48 §:n nimenomaista tukea ongelmallinen.

Päätelmät

Mikäli rehulain 48 §:n tulkitaan perustavan ankan vastuun myös suoran sopimussuhteen ulkopuolelle – mikä vaikuttaa varsin todennäköiseltä edellä jaksossa 3.1.2 esitetyin perustein – vaikuttaa pykälän sanamuoto huomioon ottaen perustellulta, että rehun loppukäyttäjällä olisi oikeus kohdistaa vahingonkorvausvaatimus lähtökohtaisesti mihin tahansa tuottajaportaaseen eli rehun valmistajaan, valmistuttajaan ja tuojaan. Ankan vastuun perustavan erityissäännöksen puuttuessa vahingonkorvausvelvollisuus määräytyisi lähtökohtaisesti kauppalain perusteella.

Ankan vastuun erityissäännös näyttäisi tässäkin suhteessa parantavan vahinkoa kärsineen rehun loppukäyttäjän asemaa suhteessa siihen, mitä se olisi kauppalain ja vahingonkorvauslain nojalla. Nykyinen rehulain 48 § ei kuitenkaan ole täysin yksiselitteinen ja edellyttää mielellään nimenomaista mainintaa tai vähintäänkin täsmennystä siitä, kehen vahinkoa kärsinyt loppukäyttäjä voi vaatimuksensa kohdistaa tilanteessa, jossa tuottajaportaita on useita.

3.2.4 Tuottajan vastuu suhteessa jälleenmyyjään

Nykyisen rehulain 48 §:n sanamuodon perusteella on ollut epäselvää, voiko rehun loppukäyttäjän lisäksi myös esimerkiksi rehun jälleenmyyjä vaatia tuottajalta vahingonkorvausta ankan vastuun säännökseen viitaten vai tuleeko sovellettavaksi pääsäännön mukaisesti kauppalaki. Rehulain 48 §:ssä nimittäin käytetään käsitettä vahinko, joka *rehun ammattikäytössä aiheutuu ostajalle*, kun taas vuoden 1998 rehulaissa käytetään ostajan sijasta termiä *rehun loppukäyttäjä*. Nykyisen rehulain 48 §:n sanamuoto on varsin laaja, minkä vuoksi sen voitaisiin tulkita ulottuvan myös jälleenmyyjään, joka ammatikseen myy rehua eteenpäin. Nykyisen ja kumottujen rehulakien vahingonkorvaussäännöksistä ja niiden esitöistä on kuitenkin löydettävissä useita näkökohtia, joiden perusteella kyseinen tulkinta ei vaikuttaisi kovin tarkoituksenmukaiselta.

Finland

Ensinnäkin sekä vuoden 1986 että vuoden 1993 rehulain vahingonkorvausta koskevassa säännöksessä on nykyisen rehulain tapaan käytetty termiä "ostaja", vieläpä ilman nimenomaista mainintaa rehun ammattikäytöstä tai muutakaan ostajakäsitettä supistavaa elementtiä. Korvaussäännöksen avoimesta muotoilusta huolimatta vuosien 1986 ja 1993 rehulakien tavoitteena on kuitenkin ollut suojata nimenomaan rehun loppukäyttäjää, mikä ilmenee selvästi molempien lakien esitöistä:

HE 99/1985:

"Virheellisen rehun käytöstä aiheutuva taloudellinen vahinko voisi olla usein moninkertainen tarvikkeen arvoon verrattuna ja kohtuuttoman raskas yksin viljelijän kannettavaksi varsinkin kun tällainen tuote saattaa vahingoittaa yrityksen tuotantoa ja tuotantokykyä. On katsottava, että myyjä pystyy yleensä siirtämään vahingon suuremman joukon kannettavaksi. Suurella yrityksellä on mahdollisuus ottaa riskit huomioon tuotteen hinnoittelussa ja vahingonkorvausvakuutuksiin."

HE 260/1992:

"Säännös perustuu siihen, että virheellisen tuotantotarvikkeen kuten rehuvalmisteen, käytöstä aiheutuva taloudellinen vahinko voi olla moninkertainen tarvikkeen arvoon verrattuna ja tällaisena kohtuuttoman raskas yksityisen viljelijän yksin kannettavaksi. Tällainen virheellinen tuote saattaa lisäksi vahingoittaa yrityksen tuotantoa ja tuotantokykyä, mikä edelleen vähentää yrittäjän mahdollisuutta tappion kantamiseen. Myyjä sitä vastoin pystyy yleensä siirtämään vahingon suuremman joukon kannettavaksi. Suurella yrityksellä on mahdollisuus ottaa riskit huomioon tuotteen hinnoittelussa sekä ottamalla riittävät vakuutukset."

Uuden rehulain 48 §:n mukaisen ostaja-käsitteen tulkinnassa on huomioitava, että vaikka se on sanamuotonsa perusteella sinänsä avoin ja kohtalaisen laajasti tulkinnanvarainen, on ostaja-käsite kuitenkin aikaisempien rehulakien vahingonkorvauspykälissä selvästi tarkoitettu koskemaan ainoastaan rehun loppukäyttäjiä. Myös nykyisen rehulain 48 §:n esitöissä esimerkkinä ostajasta, joka harjoittaa rehun ammattikäyttöä, on mainittu nimenomaan teuraseläinten kasvatusta. Uudessa rehulaissa tai sen esitöissä ei sitä vastoin ole tuotu esille näkökohtia, joiden perusteella voitaisiin olettaa rehulain ankaran vastuun säännöksellä ensisijaisesti suojattavaksi tarkoitettua kohteen laajentamista tai muuttamista siitä, mitä se oli aiemmissa laeissa. Se, että uudessa rehulaissa on vuoden 1998 rehulaista poiketen siirretty takaisin käyttämään "ostaja" -käsitettä selittynee pikemminkin lakimuutoksen pyrkimyksellä yhdenmukaistaa rehulain vahingonkorvaussäännös aiemmin voimaan tulleen lannoitevalmistelain (539/2006) kanssa. Lannoitevalmistelain 40 §:n vahingonkorvaussäännös onkin lähes identtinen rehulain 48 §:n kanssa:

Finland

“Lannoitevalmisteiden valmistajan, valmistuttajan tai maahantuojan on korvattava vahinko, joka lannoitevalmisteista ammattikäytössä aiheutuu ostajalle siitä, että lannoitevalmiste ei täytä sivutuoteasetuksessa, lannoiteasetuksessa ja tässä laissa sekä sen nojalla annetuissa säädöksissä asetettuja vaatimuksia taikka että lannoitevalmiste poikkeaa ostajalle tuoteselosteessa annetuista tiedoista enemmän kuin mainittujen säädösten mukaan on sallittua. Korvaus on suoritettava, vaikka vahinkoa ei ole aiheutettu tahallisesti tai huolimattomuudesta.”

Myös lannoitevalmistelain esitöistä¹⁷ käy varsin selvästi ilmi, ettei jälleenmyyjää ole ajateltu korvauksen saajaksi, vaan korvausvastuu on säädetty lannoitteen loppukäyttäjää varten:

“Lannoitevalmisteen käyttäjän kannalta on välttämätöntä, että hän voi kohdistaa mahdolliset korvausvaatimuksensa myös suoraan valmistajaan, valmistuttajaan tai maahantuojaan ankaran vastuun perusteella silloinkin, kun kyse ei ole tuotevastuulain nojalla korvattavasta vahingosta.”

Päätelmät

Nykyisen lain ostajakäsite on herättänyt hämmennystä ja sitä on tulkittu eri tavoin. Sen paremmin nykyinen rehulaki kuin sen esityötkään eivät kuitenkaan sisällä viitteitä siitä, että rehulain vahingonkorvaussäännöksen sanamuodon muutoksen taustalla olisi pyrkimys laajentaa ankaran vastuun soveltamisalaa siitä, mitä se on ollut vuoden 1998 rehulaissa ja sitä aikaisemmissa laeissa. Jollei ankaran vastuun mukaista oikeutta vahingonkorvaukseen haluta tarkoituksella laajentaa koskemaan myös rehun jälleenmyyjä, olisi selvyiden vuoksi syytä muuttaa rehulain 48 §:n nykyistä muotoilua ja kenties perustaa uusi sanamuoto vuoden 1998 lain “rehun loppukäyttäjä” -käsitteen varaan.

Jos taas säännöksen soveltamisalaa todella halutaan laajentaa koskemaan myös rehun jälleenmyyjä, on syytä ensin pohtia, onko jälleenmyyjällä vastaavanlainen suojantarve kuin rehun loppukäyttäjillä. Jälleenmyyjälle itselleen virheellisestä rehusta aiheutuvat välilliset haitat rajoittuvat käytännössä tilanteisiin, joissa vahinkoa kärsinyt loppukäyttäjä vaatii jälleenmyyjältä korvausta virheellisestä rehusta kärsimistään (välillisistä) vahingoista. Koska rehulain mukaista ankaraa vastuuta ei sovelleta jälleenmyyjän ja loppukäyttäjän välisessä suhteessa, voi jälleenmyyjä joutua vastuuseen loppukäyttäjälle aiheutuneista välillisistä vahingoista ainoastaan kauppalain mukaisella tuottamusperusteella. Siltä osin kuin jälleenmyyjä ei ole menetellyt tuottamuksellisesti, rajoittuu hänen kontrolliperusteinen korvausvastuunsa kauppalain perusteella käytännössä rehun kauppahintaan. Mikäli jälleenmyyjä haluaa vaatia tuottajalta korvausta näistä vahingoista, onnistuu se myös kauppalain nojalla, edellyttäen, että rehun virheellisyys on ollut tuottajan

¹⁷ Ks. MmVM 3/2006, yleisperustelut.

Finland

kontrollipiirissä (mitä se useimmiten lienee). On siksi kyseenalaista, tarvitseeko jälleenmyyjä tuottajaa kohtaan vahvempaa suojaa kuin se, mitä kauppalain mukainen kontrollivastuu jo valmiiksi tarjoaa.

3.2.5 Tuottajien keskinäiset vahingonkorvausvastuut tuotantoketjussa

Edellä luvussa 3.1.4 esitetyt näkökohdat soveltuvat myös kysymykseen siitä, tulisiko rehulain 48 §:n mukainen ankanan vastuun korvaussäännös soveltua myös itse tuotantoketjun sisäisiin oikeussuhteisiin, esimerkiksi raaka-aineen valmistajan ja lopputuotteen valmistavan rehutehtaan välille. Rehulain 48 §:n soveltuminen tuotantoketjun sisäisiin oikeussuhteisiin ei siksi vaikuta tarkoituksenmukaiselta. Mikäli tuotantoketjussa jäljempänä oleva voisi vaatia ankanan vastuun perusteella vahingonkorvausta kärsimistään välillisistä vahingoista (lähinnä rehun loppukäyttäjän menestyksekkästä vahingonkorvauskanteesta seuranneet kustannukset) aiemmalta tuotantoportaalta, kanavoituisi vastuu tällöin helposti yksin tuotantoketjun ensimmäisen portaan, eli käytännössä rehun raaka-aineen tuottajien, kannettavaksi. Tällaisina raaka-aineen tuottajina saattavat toimia esimerkiksi juuri sellaiset yksityiset viljelijät, joiden suojaksi rehulain ankanan vastuun erityissäännös on alun perin säädetty. On siksi hyvin epätodennäköistä, että rehun ammattikäyttöksi voitaisiin katsoa myös esimerkiksi rehun valmistaminen raaka-aineesta. Rehulain 48 § edellyttää tässäkin suhteessa joko tarkennusta "ostaja"-käsitteen määrittelyyn tai rehun loppukäyttäjän -käsitteen käyttöönottoa.

3.3 Internet-kaupankäynti

Yksi merkittävimmistä muutoksista rehukaupan toimintaympäristössä on viime vuosina ollut internetin kautta tapahtuvan kaupankäynnin lisääntyminen, minkä seurauksena rehun loppukäyttäjät voivat enenevässä määrin hankkia rehun suoraan ulkomailla toimivalta rehuntuottajalta. Nykyisen rehulain 48 §:n soveltumisen kannalta ei sinänsä ole merkitystä sillä, käydäänkö kauppaa internetin välityksellä vai muilla tavoin, sillä rehuntuottaja on myymästään tuotteesta ankarassa vastuussa siitä riippumatta, millä tavoin tuote on saatettu markkinoille.¹⁸ Sopimussuhteissa, joissa rehuntuottaja on Suomessa toimiva elinkeinonharjoittaja, ei se seikka, että kauppaa on käyty internetin välityksellä, muuta rehulain ankanan vastuun soveltamista siitä, mitä edellä on esitetty.

Tilanne on toinen silloin, kun rehuntuottaja toimii ulkomailla ja myy rehua suoraan Suomessa toimivalle loppukäyttäjälle. Kahden eri maassa toimivan elinkeinonharjoittajan väliseen sopimussuhteeseen sovellettava laki määräytyy tällöin nimittäin kansainvälisen yksityisoikeuden lainvalintasääntöjen perusteella, jolloin pääsääntönä on yleensä, että sopimuksen osapuolet määräävät myös sopimussuhteeseen sovellettavasta laista.

¹⁸ Kuten edellä sivulla 13 on mainittu, rehulain 48 §:ssä tarkoitettu markkinoille saattaminen on laaja käsite, eikä internetin välityksellä tapahtuvaa kauppaa ole rajattu pois pykälän soveltamisalasta.

Finland

Jolleivat osapuolet ole sopineet sovellettavasta laista erikseen ja mikäli sopimuspuolten kotivaltiot ovat osapuolena jossakin kansainvälisiä sopimus-suhteita koskevassa valtiosopimuksessa, määräytyy sovellettava laki puolestaan kyseisen valtiosopimuksen lainvalintasääntöjen perusteella. Esimerkiksi sopimusvelvoitteissa sovellettavan lain määräytymisestä EU-alueella annetun Rooma I -asetuksen (593/2008/EY) mukaan jos osapuolet eivät ole valinneet irtaimen tavarahan kauppasopimuksessa sovellettavaa lakia, määräytyy sovellettava laki pääsopimusosapuolen asuinmaan perusteella.

Kansainvälisen sopimuksen puuttuessa lainvalinta ratkeaa puolestaan lähtökohtaisesti sen maan kansainvälis-yksityisoikeudellisten lainvalintaperiaatteiden mukaan, jossa sopimusta haetaan täytöntöön pantavaksi. EU -alueen ulkopuolella toimivan rehunmyyjän ja Suomessa toimivan loppukäyttäjän väliseen rehukauppaan sovellettavan lain määräytyminen voi siten usein olla hyvin vaikeasti ennustettavissa, jos kyseisen maan ja Suomen välillä ei ole voimassa kansainvälistä lainvalintasopimusta. Kansainvälisessä yksityisoikeudessa selkeänä pääsääntönä on, etteivät sopimuspuolten kotipaikan pakottavatkaan lait tule sovellettavaksi, mikäli osapuolet ovat valinneet sopimussuhteeseensa sovellettavaksi laiksi jonkun muun maan lain.

Poikkeuksena pääsääntöön ns. ordre public -periaatteen alaiset kansainvälisesti pakottavat säännökset tulevat sovellettavaksi osapuolten valitsemasta laista riippumatta. Ordre public -poikkeuksen alaisuuteen kuuluvat kuitenkin vain sellaiset kansallisen lain säännökset, joiden noudattamista maa pitää *olennaisen tärkeänä yleisten etujensa*, kuten poliittisen, sosiaalisen tai taloudellisen järjestelmän turvaamiseksi, ja joita on siksi sovellettava kaikissa säännösten soveltamisalaan kuuluvissa tilanteissa riippumatta siitä, mitä lakia sopimukseen muutoin sovellettaisiin.

On varsin kyseenalaista, voitaisiinko rehulain 48 §:n katsoa heijastavan Suomen oikeusjärjestyksen kannalta siinä määrin perustavanlaatuisia periaatteita, että sen voitaisiin katsoa kuuluvan kansainvälisesti pakottavien säännösten varsin suppeaan piiriin. Rehulain 48 § ei siten tule lähtökohtaisesti lainkaan sovellettavaksi silloin, kun rehu on hankittu suoraan ulkomailla toimivalta rehun tuottajalta ja osapuolten keskinäisestä sopimuksesta (tai kansainvälis-yksityisoikeudellisista normeista) seuraa, että sopimussuhteeseen sovelletaan jonkin muun maan kuin Suomen lakia.

Päätelmät

Rehulain ankaran vastuun säännöksen yksi suurimmista heikkouksista on se, ettei se tarjoa rehun loppukäyttäjälle pakottavaa suojaa Suomen rajojen ulkopuolella toimivaa rehun tuottajaa kohtaan, vaan rehulain 48 §:n soveltuminen riippuu pitkälti siitä, ovatko kaupan osapuolet valinneet sovellettavaksi laiksi Suomen lain. Tässä suhteessa etenkin yksityiset viljelijät ovat usein heikossa neuvotteluasemassa.

Finland

4 LAINSÄÄDÄNNÖN YHTENÄISYYSNÄKÖKOHDAT

Rehulain vahingonkorvaussäännöksen nykyinen muoto on luotu vastaamaan siemenkauppalain 9 §:n ja lannoitevalmistelain 40 §:n vastaavia vahingonkorvaussäännöksiä. Vuoden 1998 rehulain esitöissä maa- ja metsätalousvaliokunta katsoi, että tuoteryhmäkohtaisilla toisistaan poikkeavilla säännöksillä ei ole mitään asiallista perustetta ja että käytännössä erot aiheuttavat vain tarpeetonta epätie-toisuutta ja sekaannusta. Eduskunta edellytti, että maataloustuotteiden kauppaa koskevien säännösten uudistamista ensi tilassa jatketaan tavoitteena mahdollisimman yhdenmukainen vahingonkorvaussäännöstö. Rehulain 48 § on sisällöltään lähes yhdenmukainen lannoitevalmistelain 40 §:n kanssa ja hyvin samankaltainen siemenkauppalain kanssa.

Päätelmät

Jos rehulain mukainen ankaran vastuun erityissäännös poistettaisiin ja sen sijasta sovellettaisiin kauppalakia, samalla kun lannoitevalmistelakiin ja siemenkauppala-kiin sovellettaisiin yhä kyseisten lakien ankaran vastuun erityissäännöksiä, tehtäisi-in samalla tyhjäksi tavoitteet kyseisten lakien vahingonkorvaussäännösten yhte-näisyydestä. Tämä olisi ongelmallista etenkin sellaisten tuottajien ja loppukäyttä-jien kannalta, jotka käyvät toiminnassaan kauppaa sekä rehulain, siemenkauppa-lain että lannoitevalmistelain alaisilla tuotteilla, sillä kuten edellä on esitetty, kauppalain alaisuudessa vastuu määräytyy eri tavalla kuin ankaralle vastuulle pohjautuvien erityissäännösten perusteella. Mikäli rehulain ankaran vastuun eri-tyissäännöstä muutetaan tai jos se lakkautetaan, tulisi myös siemenkauppalain ja lannoitevalmistelain kohdalla harkita vastaavanlaisia toimenpiteitä.

5 NÄYTTÖTAAKAN JAKAUTUMINEN

Nykyisessä rehulaissa näyttötaakka aiheutuneesta vahingosta, sen laajuudesta sekä siitä, että vahinko on aiheutunut virheellisestä rehusta, on vahingonkärsijäl-lä. Ankarasta vastuusta kuitenkin seuraa, ettei vahingonkärsijän tarvitse osoittaa rehun virheellisyydestä vastuullista tahoja, vaan hän voi kohdistaa vaatimuksensa suoraan tuottajaan. Vapautuakseen vastuusta tuottajan on tällöin saatettava to-dennäköiseksi, ettei rehu ollut virheellistä siinä vaiheessa, kun hän saattoi sen markkinoille. Lain sanamuoto "saattaa todennäköiseksi" antaa ymmärtää, että tuottajan näyttötaakka on alennettu. Tuottajan ei siten tarvitsisi esittää tuekseen täyttä näyttöä, vaan sellainenkin näyttö, joka osoittaa tuottajan väitteen toden-näköiseksi, riittää vapauttamaan hänet vastuusta.

Kauppalaissa näyttötaakka on välittömien vahinkojen osalta vastaavanlaisesti myyjällä, jonka on osoitettava force majeure -perusteen olemassaolo, kunhan os-taja on ensin osoittanut vahingon johtuneen viallisesta rehusta. Tällöin edellyte-tään kuitenkin täyttä näyttöä. Välillisten vahinkojen kohdalla näyttötaakan jako ei sen sijaan ole yhtä selvä, vaan riippuu tapauskohtaisista olosuhteista. Pääsääntöi-

Finland

sesti näyttötaakka asetettaneen kuitenkin eskulpaatiovastuun mukaisesti myyjälle,¹⁹ mikä vaikuttaa erityisen perustellulta silloin, kun myyjän toiminta on ammattimaista.

Merkittävimmät erot rehulain ankaran vastuun ja kauppalain kontrolli- tai tuottamusvastuun näyttötaakkojen välillä ovat siinä, että rehulain 48 §:n eskulpaatiomahdollisuus perustuu yhtäältä alhaisemmalle näyttökynnykselle, mutta on toisaalta soveltamisalaltaan huomattavasti suppeampi. Kauppalain kontrollivastuusta ja tuottamusvastuusta vapautuminen edellyttää lähtökohtaisesti täyttä näyttöä, mutta toisaalta toiminnanharjoittajan ei liene ylivoimaisen vaikeaa osoittaa toimineensa huolellisesti tai näyttää toteen sellaisen poikkeuksellisen olosuhteen olemassaolo, jonka vuoksi hänen suorituksensa on ollut virheellinen. Tästä poiketen rehulain ankarasta vastuusta vapautuminen on mahdollista ainoastaan yhden olosuhteen täytyessä (rehu on ollut virheetöntä markkinoille saatettaessa) ja rehun tuottajan tosiasialliset mahdollisuudet tuon olosuhteen toteen näyttämiseen saatavat alennetusta todistustaakasta huolimatta olla varsin rajalliset.

Käytännössä on kuitenkin epäselvää, miten rehulain 48 §:n eskulpaatiosäännöstä ja etenkin sen sanamuotoa "saattaa todennäköiseksi" tulisi tulkita. Riittääkö vastuuvapauden perustaksi se, että tuottaja osoittaa, ettei hänen oma toimintansa todennäköisesti ole aiheuttanut rehun virheellisyyttä vai onko tuottajan osoitettava, että virheellisyys on suuremmalla todennäköisyydellä seurausta jonkun muun tuottaja- tai myyntiketjun osapuolen toiminnasta. Edellisessä tapauksessa riittäisi, että tuottaja pystyy osoittamaan noudattaneensa kaikkia mahdollisia varotoimenpiteitä ja toimineensa muutoinkin niin huolellisesti, että rehun pilaantumisen tapahtumista vasta markkinoille saattamisen jälkeen voidaan pitää todennäköisenä. Tässä tapauksessa vastuun syntyminen muistuttaisi asiallisesti ennemminkin kauppalain mukaista tuottamusvastuuta kuin ankaraa vastuuta. Jälkimmäisessä tilanteessa tuottajan olisi vastuusta vapautuakseen sitä vastoin esitettävä myös jonkinlainen todennäköinen vaihtoehto virheen aiheuttajaksi. Käytännössä tämä saattaisi edellyttää näyttöä esimerkiksi siitä, että rehun jälleenmyyjä on säilyttänyt rehua epäasianmukaisesti tai sekoittanut rehua muun viallisen aineksen kanssa.

Rehulain 48 §:n esitöissä esimerkkinä vastuuvapauteen johtavasta perusteesta on tuotu esille tilanne, jossa sisämarkkinakauppaa harjoittava toimija tai maahantuojaja saattaa todennäköiseksi, että virhe on syntynyt kaupan varastossa. Esitöiden perusteella vaikuttaa siten todennäköisemmältä, että pelkkä tuottajan omaa toimintaa koskeva näyttö ei riittäisi vapauttamaan tätä ankarasta korvausvastuusta, vaan näyttöä on esitettävä myös siitä, että virheellisyys on todennäköisesti seurausta toisen myyntiketjun osapuolen toiminnasta.

Päätelmät

¹⁹ Hemmo 2002, s. 191-192.

Finland

Vaikka rehulain ankaran vastuun ekskulpaatiosäännökseen sisältyvä näyttötaakka onkin sanamuotonsa perusteella kevennetty, on se rehuntuottajan kannalta silti varsin raskas, sillä vastuusta vapautuminen edellyttää käytännössä sen toteen näyttämistä, että rehun virheellisyys on todennäköisesti seurausta myöhäisemmän myyntiportaan menettelystä. Tämä saattaa olla käytännössä hyvin vaikeaa etenkin pienemmille rehuntuottajille. Jos kuitenkin näyttötaakkaa lähdetään nykyisestä olennaisesti keventämään, saatetaan varsin helposti päätyä tilanteeseen, jossa todistustaakka muistuttaisi asiallisesti varsin läheisesti kauppalaan tuottamusvastuuta. Tällöin tulisi harkita koko ankaran vastuun säännöksen lakkauttamista. Toisaalta ankaran vastuun säännös poikkeaisi yhä kauppalaan korvausvastuusta siinä, että se soveltuisi laajemmin myös sopimusketjussa.

6 YHTEENVETO

I. Vahingonkorvauslain, tuotevastuulain ja kauppalaan säännösten soveltuminen rehulain mukaisen vahingon korvaamiseen

- Ilman rehulain erityissäännöstä rehuntuottajan ja loppukäyttäjän välisessä suhteessa tulisi ensisijaisesti soveltaa kauppalakia (siltä osin kuin heidän välillään on sopimussuhde tai siihen verrattavissa oleva suhde)
- Välittömät vahingot: kontrollivastuu (vastuusta vapautuakseen myyjän esitettävä force majeure -peruste)
- Välilliset vahingot: tuottamusvastuu (myyjän on lähtökohtaisesti osoitettava, ettei ole toiminut huolimattomasti)
 - Välittömien vahinkojen osalta ei suurta eroa ankaraan vastuuseen, välillisten vahinkojen kohdalla vahingonkärsijän asema heikompi
- Siltä osin kuin kauppalaki ei sovellu (eli käytännössä silloin, kun minkäänlaisia sopimussuhteeseen viittaavia tai siihen verrattavia olosuhteita ei ole käsillä), olisi sovellettava vahingonkorvauslakia
 - Välittömät ja välilliset vahingot: tuottamusvastuu (vahingonkärsijän osoitettava, että tuottaja toiminut huolimattomasti)
 - Vahingonkärsijän asema selvästi heikompi kuin ankaran vastuun alaisuudessa
- Tuotevastuulaki soveltuu nykyisen rehulain alaisuudessakin tuottaja-kuluttaja -oikeussuhteessa

Finland

- Rehulain nykyiseen ankaran vastuun säännökseen nähden kauppalaki ja vahingonkorvauslaki tarjoavat rehun loppukäyttäjän kannalta suppeamman suojan, etenkin välillisten vahinkojen osalta.

I. Tuoko ankaran vastuun säännös merkittävää etua verrattuna em. vahingonkorvauslainsäädäntöön esim. lainsäädännön selkeyden tai oikeusvarmuuden näkökulmista?

- Kauppalain soveltuminen sopimusketjuihin epäselvää, minkä vuoksi on epävarmaa, tulisiko sopimusketjun aiempaan osapuoleen kohdistuva vahingonkorvausvaatimus ankaran vastuun erityissäännöksen puutteessa perustaa kauppalaille vai vahingonkorvauslaille
- Lisäksi on huomattava, että kauppalain dispositiivisuus antaa mahdollisuuden laajemmin rajata tai lisätä vastuuta puolin ja toisin
 - Tämä puolestaan suosii yleensä sopimussuhteen vahvempaa osapuolta
- Nykymuodossaan rehulain ankaran vastuun säännöskään ei ole täysin yksiselitteinen, eikä ainakaan sellaisenaan näytä edistävän oikeusvarmuutta, pikemminkin päinvastoin
 - Pykälän sanamuotoa tarkentamalla voidaan kuitenkin lisätä oikeusvarmuutta, etenkin sopimusketjuissa

II. Kenelle ankaran vastuun säännöksestä on tässä tapauksessa etua?

- Suomen rajojen sisäpuolella käytävässä rehukaupassa nykyinen ankaran vastuun säännös parantaa rehun loppukäyttäjän asemaa suhteessa siihen, mikä se olisi kauppaja- ja vahingonkorvauslain nojalla
 - Loppukäyttäjä voi vaatia korvausta myös välillisistä vahingoista ilman, että tuottajalla olisi mahdollisuus vapautua vastuusta vedoten tuottamuksen puutteeseen
 - Loppukäyttäjä voinee myös kohdistaa vaatimuksensa aiempaan tuottajaportaaseen (vrt. vaihtoehtoinen skenaario, jossa sovellettavaksi tulisi vahingonkorvauslaki tuottamusvaatimuksiin ja näyttötaakkoineen)
- Vastaavasti rehuntuottajan asema on heikompi kauppa- ja vahingonkorvauslakiin verrattuna

Finland

- Voi joutua vastuuseen omasta tuottamuksestaan riippumatta myös virheellisestä rehusta loppukäyttäjälle aiheutuneista välillisistä vahingoista (esim. tulonmenetykset)
 - Riski vastuusta myös jäljempänä tuotantoketjussa tosiasiallisesti aiheutuneesta vahingosta
- Ekskulpaatiosäännös tarjoaa ainakin teoriassa pientä helpotusta, mutta sen vaikutus riippuu pitkälti siitä, miten ankarasti ”saattaa todennäköiseksi” -näyttövaatimusta tulkitaan
 - Jos tulkitaan ankarasti, saattaa olla käytännössä vaikea esittää vastuuvapautta puoltavaa näyttöä
- Vastuu on tässä suhteessa rehuntuottajalle hyvin raskas
- On pohdittava, onko tällaisen taakan asettaminen tuottajan kannettavaksi tarkoituksenmukaista siihen nähden, että osa rehuntuottajista on yksityisiä viljelijöitä, joiden mahdollisuudet vahingon pulverisoimiseen hinnoittelun ja vakuutusten kautta saattaa olla hyvin rajallinen
- Olisiko ajateltavissa, että joidenkin toimijoiden kohdalla ekskulpaatiosäännöksen näyttövaatimusta voitaisiin porrastaa tai tulkita hieman lievemmin, ennemminkin tuottamusperusteisen vastuun kaltaisella tavalla?²⁰
- Suomen rajojen ulkopuolelta suoraan suomalaiselle loppukäyttäjälle suuntautuvan rehumyyntin osalta ankaran vastuun säännös tarjoaa loppukäyttäjälle vain hyvin rajallisen suojan
 - Sovellettava laki määräytyy osapuolten sopimuksen tai kansainvälis-yksityisoikeudellisten sääntöjen perusteella
 - Pakottavaakaan kansallista lainsäädäntöä ei lähtökohtaisesti sovelleta, milloin sopimussuhteeseen sovelletaan jonkin toisen maan lakia

III. Onko siemenkauppa- ja lannoitevalmistelakien vastaavilla säännöksillä merkitystä lainsäädännön yhtenäisyyden kannalta?

- Rehulain mukainen ankaran vastuun säännös on säädetty nykymuotoonsa juuri yhdenmukaistamisnäkökohtien sanelemana

²⁰ Tällöin tosin muodostuisi ongelmaksi se, kenen voitaisiin katsoa kuuluvan kyseisen poikkeuksen piiriin. Tämä saattaisi ainoastaan lisätä tulkintaepäselvyyksiä nykyisestä. Lisäksi myös ammattimaisten rehunharjoittajien vahingonkantokyvyssä voi olla suuria eroja. Ei ole myöskään yksiselitteisesti selvää, että suuri pinta-alainen tila tuottaisi paremmin kuin pieni, vaan tuotantosuunnallakin on merkitystä.

Finland

- Ankaran vastuun säännöksen poistamisesta saattaisi aiheutua sekaannusta etenkin sellaisten maataloustoimijoiden kohdalla, joiden toiminta kattaa kaikki 3 lakia
- Jos rehulain säännöstä muutetaan, saattaa olla tarve harkita myös siemenkauppalain ja lannoitevalmistelain muuttamista

IV. Soveltuuko säännös rehun valmistajan ja käyttäjän (kotieläintuottajan) lisäksi muualle tuotantoketjuun (esim. raaka-aineen valmistajan ja lopputuotteen valmistavan rehutehtaan välille)?

- Ankaran vastuun säännöksen tarkoituksena on ollut suojata nimenomaan rehun loppukäyttäjänä tyypillisesti toimivia yksityisiä kotieläintuottajia, ei vaikuttaa rehun eri tuottajaportaiden keskinäisiin sopimussuhteisiin
 - Jos ankaraa vastuuta sovellettaisiin myös tuottajien välisessä suhteessa, kanavoituisi ankara vastuu viime kädessä tuottajaportaan alkupäähän, jossa toimii myös yksityisiä viljelijöitä
 - Säännös ei näytä soveltuvan rehun tuottajien keskinäiseen vastuuseen (raaka-aineen tuottaja – jalostaja jne.)

V. Miten "ostaja" määrittyy säännöksessä, voiko kyseessä olla myös toimija, joka myy rehun edelleen?

- Aiemmissa rehulaeissa ostajalla on tarkoitettu rehun loppukäyttäjää, eikä nykyinen rehulaki näytä poikkeavan aiempien lakien suojelutavoitteista
- Rehun jälleenmyyjän suojelutarve on suppeampi kuin loppukäyttäjällä ja kauppalaki lienee tässä suhteessa riittävä mekanismi
 - Säännös ei näytä soveltuvan rehuntuottajan ja jälleenmyyjän väliseen suhteeseen

VI. Miten vastuu ketjuttuu eli voiko rehun käyttäjä kohdistaa vaatimuksia suoraan myös aiempiin tuottajaportaisiin?

- Rehulain 48 § näyttää mahdollistavan korvausvaatimuksen kohdistamisen mihin tahansa pykälässä mainittuun tuottajaportaiseen, riippumatta siitä, onko kyseisen tuottajan ja loppukäyttäjän välillä sopimussuhdetta
- Pykälä ei kuitenkaan ole tältä osin täysin yksiselitteinen, ja saattaa mahdollistaa myös toisenlaiset tulkinnat. Pykälä vaatii siksi tarkennusta

VII. Onko pykälässä kyse rajoittamattomasta vastuusta? Korvataanko myös välilliset vahingot? Mihin vastuun rajaus käytännössä tehtäisiin laajojen vahinkojen tapauksessa?

Finland

- Rehulain ankaran vastuun säännös kattaa sanamuotonsa perusteella myös sellaiset välilliset vahingot, jotka ovat suoraan liitännäisiä itse kauppatavaran eli rehun virheellisyyteen
 - Esim. karjan pakkoteurastuksesta aiheutuvat kustannukset, kuten myynnin heikkenemisestä seuraavat tulonmenetykset
- Rehulaissa tai sen esitöissä ei kuitenkaan tarkemmin yksilöidä, mihin tarkka rajanveto korvattavien vahinkojen suhteen tehtäisiin
 - Lähtökohtana tulisi käyttää yleisen vahingonkorvausoikeuden oppeja riittävästä syy-yhteydestä

VIII. Tulisiko näyttötaakka jakaa?

- Vahinkoa kärsineen loppukäyttäjän näytettävä toteen aiheutunut vahinko, sen laajuus sekä syy-yhteys virheelliseen rehuun
- Tuottaja voi vapautua vastuusta, jos saattaa todennäköiseksi, että rehu ei ollut virheellistä markkinoille saatettaessa
- Näyttötaakka on nykyisellään varsin raskas varsinkin yksityisille rehuntuottajille, sillä toisen toiminnasta on vaikea esittää ekskulpoivaa näyttöä

IX. Jättääkö säännös muuta tulkinnanvaraa, joka tulisi epäselvyyden välttämiseksi tarkentaa pykälän muotoilussa?

- Onko rehulain 48 § täysin pakottava vai voidaanko ankaran vastuun säännöksestä poiketa rehuntuottajan ja loppukäyttäjän välisessä suhteessa?
- Missä määrin tuottajaportaiden keskinäiset vastuunjakolausekkeet (esimerkiksi ns. hold harmless -lausekkeet, joissa osapuoli sitoutuu vastamaan kaikista vastapuolta kohtaan tehdyistä vaatimuksista) voivat vaikuttaa rehun loppukäyttäjän mahdollisuuksiin esittää korvausvaatimuksia tuotantoketjussa? Onko ankaran vastuun säännös tältä osin täysin pakottava eli voiko loppukäyttäjä esittää vaatimuksensa täysin vapaasti mille tahansa tuottajaportaan toimijalle riippumatta siitä, miten tuottajat ovat keskenään sopineet vastuunjaosta?

Finland

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

7.1 Nykyisen säännöksen ongelmat

Nykymuodossaan rehulain ankaran vastuun säännös on aiheuttanut runsaasti tulkinnallista epäselvyyttä. Säännöksen yhtenä tarkoituksena on ollut selkeyttää rehujen tuotantoketjuihin liittyviä vastuusuhteita, mutta pykälän tämänhetkinen muotoilu ei tosiasiallisesti ole ilmaissut näitä vastuusuhteita kovinkaan selkeästi. Vaikeuksia on tuottanut myös se, että vahingonkorvaukseen oikeutetuksi on pykälässä määritelty rehun *ostaja*, eikä rehun *loppukäyttäjä*, kuten aikaisemmassa rehulaissa (1998/396). Rehulain ankaran vastuun säännöksen tavoitteena on kuitenkin ollut juuri loppukäyttäjän suojaaminen, eikä nykyisestä rehulaista tai sen esitöistä ilmene, että kyseinen tavoite olisi muuttunut tai että suojelutarve olisi laajentunut koskemaan myös rehun tuottajia näiden keskinäisissä sopimussuhteissa tai jälleenmyyjä.

Rehulain ankaran vastuun säännöksen taustalla on alun perin ollut oletus, jonka mukaan rehun loppukäyttäjät ovat tyypillisesti yksityisiä viljelijöitä tai kotieläintuottajia, joiden mahdollisuudet kattaa virheellisestä rehusta aiheutuvat usein laajamittaiset vahingot ovat rajalliset ja että rehuntuottajat ovat vastaavasti suuria yrityksiä, jotka kykenevät jakamaan rehuntuotantoon liittyvät riskit loppukäyttäjää paremmin, esimerkiksi hinnoittelun ja vastuuvakuutusten kautta. On kuitenkin kysyttävä, ovatko rehumarkkinat enää nykyään yhtä dikotomiset: tilojen koko on kasvanut ja yhä suurempi osa rehun loppukäyttäjistä saattaa harjoittaa toimintaa yhtiömuodossa ja yritysmäisesti, kun taas rehun tuottajina saattaa toimia enenevässä määrin myös juuri sellaisia yksityisiä viljelijöitä, joita ankaran vastuun säännöksen on tarkoitus suojata. Ankaran vastuun säännös on tässä suhteessa varsin joustamaton, sillä se soveltuu lähtökohtaisesti yhtäläisesti niin suureen kuin pieneenkin rehuntuottajaan. Yksityisten viljelijöiden tosiasialliset mahdollisuudet kattaa rehuntuotannosta aiheutuva riski esimerkiksi vastuuvakuutuksilla ovat kuitenkin rajalliset, sillä rehun virheellisyydestä aiheutuvat vahingot ovat usein potentiaalisesti laajamittaisia ja ennalta arvaamattomia, mikä myös nostaa niistä annettavien vakuutusten hintaa. Halvemmissa vakuutuksissa tällaisten vahinkojen korvattavuutta saatetaan siksi merkittävästi rajoittaa. Tuotannon ollessa pienimuotoista kalliin vakuutuksen hankkiminen saattaa olla taloudellisesti kannattamatonta, ottaen huomioon maataloustuotannon tyypillisesti alhaiset kateet.

Ankaran vastuun säännös saattaa tästä syystä kuormittaa erityisen raskaasti pieniä, yksityisiä rehuntuottajia, mikä on pykälän alkuperäisen tarkoituksen valossa varsin kyseenalaista. Myöskään pykälään liittyvä ekskulpaatiomahdollisuus ei näytä tarjoavan kovin merkittävää helpotusta yksityisten rehuntuottajien tilanteeseen, sillä näiden voi olla käytännössä vaikea saattaa todennäköiseksi, että rehun virheellisyys on lähtöisin myöhemmän myyntiportaan toiminnasta.

Finland

Ankaran vastuun säännöksen tarjoama suoja rajoittuu lisäksi käytännössä sopimussuhteisiin, joihin sovelletaan Suomen lakia. Tämä rajoittaa olennaisesti kotimaisen loppukäyttäjän suojaa tilanteissa, joissa rehu on hankittu internetin kautta suoraan ulkomaiselta rehuntuottajalta ja sovellettavaksi laiksi määräytyy jonkin muun maan laki.

7.2 Mitä ankaran vastuun säännöksen poistamisesta seuraisi?

Mikäli ankaran vastuun säännös poistettaisiin, tulisi rehukauppaan liittyviin vastuukysymyksiin soveltaa kauppalain ja vahingonkorvauslain säännöksiä. Käytännössä tämä tarkoittaisi, että

- 1) Korvaus virheellisen rehun *välittömistä* vahingoista määräytyisi kauppalain kontrollivastuun mukaan, eikä sanottavasti muuttaisi nykyistä oikeustilaa;
- 2) Korvaus virheellisen rehun aiheuttamista *välillisistä* vahingoista määräytyisi kauppalain nojalla tuottamusperusteisesti;
- 3) Näyttötaakan jakautuminen määräytyisi tapauskohtaisesti, mutta säilyisi todennäköisesti ainakin pääsääntöisesti tuottajalla;
- 4) Tilanteissa, joissa loppukäyttäjän ja tuottajan välillä ei ole sopimussuhdetta tai siihen verrattavaa oikeussuhdetta, tulisi korvausvaatimus tehdä vahingonkorvauslain perusteella, jolloin näyttötaakka olisi kokonaisuudessaan vahingonkäräjällä; myös sen suhteen, onko tuottaja aiheuttanut vahingon tuottamuksellisesti;

Ankaran vastuun säännöksen poistaminen heikentäisi rehun loppukäyttäjän mahdollisuuksia saada korvausta niistä usein laajamittaisista välillisistä vahingoista, joita virheellisestä rehusta saattaa aiheutua. Eriytyisen selkeästi tämä näkyisi sellaisissa tilanteissa, joissa loppukäyttäjä vaatii korvausta suoraan tuottajalta ilman, että näiden välillä on ollut suoranaista sopimussuhdetta (vahingonkorvauslaki ja täysi todistustaakka). Tuottamukseen perustuva korvausvastuu saattaisi lisätä osapuolten halukkuutta hakea ratkaisua tuomioistuinteitse ja lisätä transaktiokustannuksia.

Toisaalta ankaran vastuun poistamisesta seuraisi myös rehuntuottajien oikeusaseman parantuminen, sillä se tarkoittaisi käytännössä, ettei välillisistä vahingoista voi joutua vastuuseen, jos kykenee osoittamaan menetelleensä huolellisesti. Tuottamusperusteiseen vastuuseen siirtyminen helpottaisi etenkin pienten, yksityisten rehuntuottajien tilannetta nykyiseen verrattuna. Ankaran vastuun poistaminen selkeyttäisi myös rehun jälleenmyyjien ja muiden väliportaiden asemaa ja poistaisi ne tulkinnalliset epäselvyydet, jotka nykyinen rehulain 48 § on tässä suhteessa aiheuttanut.²¹

²¹ Tähän tosin päästäisiin myös muuttamalla rehulain 48 §:n muotoilua nykyisestä.

Finland

7.3 Miten ankanan vastuun säännöstä tulisi muuttaa?

Rehulain ankanan vastuun säännöksen poistamista pragmaattisempi ratkaisu saattaisi olla säilyttää kyseinen erityissäännös ja muuttaa sen sanamuotoa vastaamaan paremmin rehumarkkinoiden nykyolosuhteita. Tämä saatettaisiin toteuttaa esimerkiksi seuraavin toimenpitein:

- 1) **Nykyisen säännöksen selkeyttäminen.** Rehulain ankanan vastuun säännös edellyttää tarkennusta monessa suhteessa. Ensinnäkin säännöksen nykyinen sanamuoto ”vahinko, joka rehun ammattikäytössä aiheutuu ostajalle”, on muotoilultaan hyvin tulkinnanvarainen, ja toiminnanharjoittajat ovat ymmärtäneet sen ulottuvuuden hyvin vaihtelevalla tavalla: osa on tulkinnut säännöksen rajoittuvan koskemaan rehun loppukäyttäjää, kun taas toiset ovat katsoneet ostaja-käsitteen ulottuvan myös rehun jälleenmyyjiin tai jopa tiettyihin tuottajaportaan toimijoihin. Ottaen huomioon rehulain alkuperäinen tarkoitus, aikaisempien rehelakien sanamuodot sekä rehumarkkinoiden nykytilanne, ei kuitenkaan vaikuta kovin tarkoituksenmukaiselta ulottaa ankanan vastuun säännöksen soveltamisala myös muihin kuin rehun varsinaisiin loppukäyttäjiin. On siksi harkittava, tulisiko ankanan vastuun säännöksessä siirtyä käyttämään ylimalkaisen ”ostaja” -käsitteen sijasta suppeampaa ja helpommin hallittavaa rehun loppukäyttäjä -käsitettä.

Nykyisen rehulain 48 §:n tarkoitus ja sanamuoto huomioon ottaen vaikuttaa perustellulta, että rehun loppukäyttäjä voi esittää korvausvaatimuksen mihin tahansa tuottajaportaaseen siitäkin huolimatta, ettei loppukäyttäjän ja tuottajan välillä ole varsinaista sopimussuhdetta. Pykälä ei kuitenkaan ole nyky muodossaan riittävän yksiselitteinen sen suhteen, missä määrin ankara vastuu soveltuu myös suoran sopimussuhteen ulkopuolelle, vaan vaatii mielellään nimenomaisen maininnan loppukäyttäjän mahdollisuuksista kohdistaa vaatimuksensa rehuntuottajaan myös tilanteessa, jossa tämä on suorassa sopimussuhteessa ainoastaan rehun jälleenmyyjän kanssa. Myös kysymys rehuntuottajien yhteisvastuullisuudesta vaatii tarkennusta.

- **Ekskulpaatiosäännöksen keventäminen.** Rehulain 48 §:n ekskulpaaatiosäännös edellyttää, että rehuntuottajan on vastuusta vapautuakseen osoitettava, että virhe rehussa on todennäköisesti ilmennyt vasta sen jälkeen, kun tuottaja saattoi rehun markkinoille. Kuten edellä on todettu, kyseinen varsin vaativa ekskulpaaatiosäännös ei kuitenkaan välttämättä saannotavasti helpota pienempien rehuntuottajien asemaa. Ratkaisuna saattaisi olla ekskulpaaatiosäännöksen keventäminen siten, että se muistuttaisi läheisemmin kauppalain mukaista, ekskulpaaatioperusteista tuottamusvas-

Finland

tuuta.²² Mikäli rehuntuottaja voisi vapautua vastuusta jo osoittamalla toimineensa huolellisesti, olisi pienemmälläkin toiminnanharjoittajilla tosiasiallinen mahdollisuus hyötyä ekskulpaatiosäännöksestä, sillä etenkin tällaisen rehuntuottajan on todennäköisesti helpompaa osoittaa toimineensa itse riittävällä huolellisuudella kuin saattaa todennäköiseksi, että rehun virheellisyys on ilmennyt vasta rehun markkinoille saattamisen jälkeen. Huolellisuuden osoittamisen voitaisiin siksi edellyttää täyttä näyttöä nykyisen ekskulpaatiosäännöksen kevennetyn näyttötaakan sijasta. Rehun loppukäyttäjän oikeusaseman turvaamiseksi saattaisi kuitenkin olla perusteltua asettaa rehuntuottajalle varsin korkea-asteinen huolellisuusvelvollisuus.

- **Korvausvastuun ulottuvuuden määrittäminen ja rajoittaminen.** Nykyinen rehulain 48 § ei sisällä säännöksiä siitä, mitkä kaikki vahingot ankara vastuu kattaa. Säännöksen tarkoitus ja sanamuoto huomioiden vaikuttaa selvältä, että korvausvastuu kattaa lähtökohtaisesti myös välilliset vahingot, mutta avoimeksi jää, kuinka laajalti välilliset vahingot tulisi korvata. Ottaen huomioon, että virheellisestä rehusta saattaa syntyä hyvin laajoja välillisiä vahinkoja ja että rehuntuottajina saattaa toimia myös yksityisiä viljelijöitä, vaikuttaisi perustellulta asettaa nykyistä selkeämpi raja välillisten vahinkojen korvattavuudelle. Vaihtoehtoisesti rehuntuottajan vastuu saatettaisiin muiden kuin välittömien vahinkojen osalta rajata koskemaan esimerkiksi tiettyä prosentuaalista osuutta vahingosta.
- **Keskitetyn, vakioehtoisen rehunmyyntisopimuksen neuvottelemisen rehuntuottajien ja loppukäyttäjien välillä sekä räätälöidyn vakuutusmuodon luominen.** Yhtenä vaihtoehtona voitaisiin harkita rehulain ankaran vastuun säännöksen poistamista kokonaan ja vastuukysymyksen ratkaisemisesta keskitettyjen, osapuolikeskeisten neuvotteluiden kautta. Tällöin rehuntuottajat ja loppukäyttäjät voisivat edustajien kautta neuvotella mieleisensä rehukauppaa koskevat vakioehdot, eikä vastuukysymyksiä tarvitsisi ratkaista lainsäätäjän toimin rehumarkkinoiden rakenteita ja luonnetta koskevien hypoteesien perusteella. Tämänkaltainen järjestely saattaisi ainakin ratkaista ne ongelmat, jotka nykyisen ankaran vastuun säännöksen olemassa ollessa syntyvät siitä, että rehumarkkinoiden rakenteen muutoksen myötä nykyinen ehdoton ja kaikkiin rehuntuottajiin yhtäläisesti soveltuva säännös ei enää parhaalla tavalla toteuta alkuperäistä tarkoitustaan. Keskitetyt neuvottelut saattaisivat mahdollistaa nykyistä paremmin sen, että eri intressiryhmien edut tulisivat huomioituiksi, mikä saattaisi helpottaa sellaisen ratkaisun löytämistä, joka soveltuisi nykyistä ankaran vastuun säännöstä paremmin eri kokoluokan toimijoihin. Samalla vakioehtoisen sopimuksen keskitetyissä neuvottelussa osapuolten

²² Merkittävin ero kauppalain mukaiseen vastuuseen olisi tällöin se, että erityissäännös mahdollistaisi kauppalakia huomattavasti helpommin vahingonkorvausvastuun kohdistamisen myös suoran sopimussuhteen ulkopuolelle. Vahingonkorvauslakiin verrattuna erityissäännös puolestaan merkitsisi näyttötaakan asettamista vahingonkärsijän sijasta vahingonaiheuttajalle.

Finland

voima-asetelmat ovat tasapuolisemmat kuin mitä yksittäisissä toimitussopimuksissa saattaa olla.

Mikäli rehukaupalle saataisiin tällä tavalla aikaiseksi vakioehdot, saattaisi myös tietynlaisen rehukauppaa varten räätälöidyn vakuutusmuodon luominen helpottua. Tämä puolestaan saattaisi helpottaa pienten rehuntuottajien mahdollisuuksia kattaa vastuuriskiään vakuutuksella. Nykytilanteessahan juuri pienten rehuntuottajien puutteelliset mahdollisuudet vastuuvakuutusten hankkimiseen on yksi ankaran vastuun säännöksen epäkohdista. Vakiosopimuksen olemassaolo saattaisi myös parantaa rehun loppukäyttäjän neuvotteluasemaa suhteessa ulkomaisiin, internetin välityksellä rehua myyviin tuottajiin. Nykytilanteessahan loppukäyttäjän suoja riippuu pitkälti siitä, minkä lain osapuolet valitsevat sovellettavaksi.

Finland

LIITTEET**Keskeiset lakipykälät****Nykyisen rehulain (2008/86) 48 §**

Vahingonkorvausvelvollisuus

Rehun valmistajan, valmistuttajan ja tuojan on korvattava vahinko, joka rehun ammattikäytössä aiheutuu ostajalle siitä, että rehu ei täytä Euroopan yhteisön rehulainsäädännössä taikka tässä laissa tai tämän lain nojalla säädettyjä vaatimuksia. Korvaus on suoritettava, vaikka vahinkoa ei ole aiheutettu tahallisesti tai huolimattomuudesta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua korvausvelvollisuutta ei kuitenkaan ole, jos se, jolta vaaditaan korvausta, saattaa todennäköiseksi, ettei rehussa ollut vahingon aiheuttanutta virhettä silloin, kun hän saattoi rehun markkinoille.

Valmistajan, valmistuttajan ja tuojan velvollisuudesta korvata rehusta henkilölle taikka yksityiseen käyttöön tai kulutukseen tarkoitetulle ja vahinkoa kärsineen pääasiassa sellaiseen tarkoitukseen käyttämälle omaisuudelle aiheutunut vahinko säädetään tuotevastuulaissa (694/1990).

Vuoden 1998 rehulain (1998/396) 22 §

Vahingonkorvausvelvollisuus

Rehuvalmisteen valmistajan ja pakkaajan sekä sen, joka on tuonut rehuvalmisteen Suomeen, on korvattava vahinko, joka loppukäyttäjälle aiheutuu siitä, että rehuvalmiste ei ole siitä annettujen tietojen mukaista tai että siinä on muu virhe. Korvausvelvollisuutta ei kuitenkaan ole, jos se, jolta vaaditaan korvausta, saattaa todennäköiseksi, ettei rehuvalmisteessa ollut vahingon aiheuttanutta virhettä silloin, kun hän laski sen liikkeeseen.

Rehuvalmisteen muun liikkeeseen laskijan vastuusta on voimassa, mitä kauppalaisissa (355/1987) säädetään.

Vuoden 1993 rehulain (1993/234) 26 §

Vahingonkorvausvelvollisuus

Myyjän on korvattava vahinko, joka ostajalle aiheutuu siitä, että myyty valmiste ei täytä säädettyjä tai määrättyjä vaatimuksia taikka että se poikkeaa ostajalle annetuista tiedoista enemmän kuin maa- ja metsätalousministeriön määräysten mukaan on sallittua. Korvaus on suoritettava, vaikka vahinkoa ei ole aiheutettu tahallaan tai huolimattomuudesta.

Vuoden 1986 rehulain (376/1986) 23 §

Vahinko, joka ostajalle aiheutuu siitä, että myyty tavara ei täytä säädettyjä vaatimuksia taikka että se poikkeaa ostajalle annetuista tiedoista enemmän kuin maatilahallituksen määräysten mukaan on sallittu, on vahingon aiheuttajan korvattava. Korvaus on suoritettava, vaikka vahinkoa ei ole aiheutettu tahallaan tai tuottamuksesta.

Finland

Lannoitevalmistelain (539/2006) 40 §

Vahingonkorvausvelvollisuus

Lannoitevalmisteiden valmistajan, valmistuttajan tai maahantuojan on korvattava vahinko, joka lannoitevalmisteista ammattikäytössä aiheutuu ostajalle siitä, että lannoitevalmiste ei täytä sivutuoteasetuksessa, lannoiteasetuksessa ja tässä laissa sekä sen nojalla annetuissa säädöksissä asetettuja vaatimuksia taikka että lannoitevalmiste poikkeaa ostajalle tuoteselosteessa annetuista tiedoista enemmän kuin mainittujen säädösten mukaan on sallittua. Korvaus on suoritettava, vaikka vahinkoa ei ole aiheutettu tahallisesti tai huolimattomuudesta.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua korvausvelvollisuutta ei kuitenkaan ole, jos se, jolta vaaditaan korvausta, saattaa todennäköiseksi, ettei lannoitevalmisteessä ollut vahingon aiheuttanutta virhettä silloin, kun hän saattoi lannoitevalmisteeseen markkinoille.

Valmistajan, valmistuttajan tai maahantuojan velvollisuudesta korvata lannoitevalmisteesta henkilölle taikka yksityiseen käyttöön tai kulutukseen tarkoitettulle ja vahinkoa kärsineen pääasiassa sellaiseen tarkoitukseen käyttämälle omaisuudelle aiheutunut vahinko säädetään tuotevastuulaissa.

Siemenkauppain (728/2000) 14 §

Korvausvelvollisuus

Kylvösiemenen kunnostajan ja pakkaajan sekä sen, joka on tuonut siemenen Suomeen, on korvattava siemenen käyttäjälle vahinko, joka aiheutuu siitä, että kylvösiemen ei ole siitä annettujen tietojen mukaista tai siinä on muu virhe. Korvausvelvollisuutta ei kuitenkaan ole, jos se, jolta vaaditaan korvausta, saattaa todennäköiseksi, ettei siemenessä ollut vahingon aiheuttanutta virhettä silloin, kun kylvösiemen toimitettiin markkinoille.

Kylvösiemenen muun markkinoille toimittajan vastuusta on voimassa, mitä kauppalaisissa (355/1987) säädetään.

Kauppalain (355/1987) 40 §

Vahingonkorvaus

Ostajalla on oikeus korvaukseen vahingosta, jonka hän kärsii tavaran virheen vuoksi, jollei myyjä osoita, että virheettömän tavaran luovuttamiselle on ollut 27 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettu este. Jos virheettömän tavaran luovuttamiselle on este, on 28 §:n säännöksiä myyjän velvollisuudesta ilmoittaa sopimuksen täyttämistä kohdanneesta esteestä sovellettava vastaavasti.

Tämän pykälän 1 momentin mukaan ei korvata sellaista välillistä vahinkoa, jota tarkoitetaan 67 §:ssä.

Ostajalla on aina oikeus korvaukseen, jos virhe tai vahinko johtuu huolimattomuudesta myyjän puolella tai jos tavara kaupantekohetkellä poikkesi siitä, mihin myyjä on erityisesti sitoutunut.

Finland

Vahingonkorvauslaki 31.5.1974/412**1 luvun 1 §**

Joka tahallisesti tai tuottamuksesta aiheuttaa toiselle vahingon, on velvollinen korvaamaan sen, jollei siitä, mitä tässä laissa säädetään, muuta johdu. Vahingonkorvausta voidaan sovittelulla, jos korvausvelvollisuus harkitaan kohtuuttoman raskaaksi ottaen huomioon vahingon aiheuttajan ja vahingon kärsineen varallisuusolot ja muut olosuhteet. Jos vahinko on aiheutettu tahallisesti, on kuitenkin täysi korvaus tuomittava, jollei erityisistä syistä harkita kohtuulliseksi alentaa korvausta.

5 luvun 1 §

Vahingonkorvaus käsittää hyvityksen henkilö- ja esinevahingosta sekä 4 a ja 6 §:ssä säädetyin edellytyksin kärsimyksestä. Milloin vahinko on aiheutettu rangaistavaksi säädetyllä teolla tai julkista valtaa käytettäessä taikka milloin muissa tapauksissa on erittäin painavia syitä, käsittää vahingonkorvaus hyvityksen myös sellaisesta taloudellisesta vahingosta, joka ei ole yhteydessä henkilö- tai esinevahinkoon.

Lain esityöt**HE 27/2007**

Rehulain vahingonkorvaussäännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten kuin eduskunta on edellyttänyt käsitellessään keväällä 2006 hallituksen esitystä lannoitevalmistelaksi. Myös rehulaissa säännelty vahingonkorvausvastuu olisi ankaraa, tuottamuksesta riippumatonta vastuuta. Ankaruus vastuu kohdistuisi rehujen valmistajaan, valmistuttajaan ja tuojaan.

Myös maa- ja metsätalousministeriön maaseutu- ja luonnonvaraosasto esitti muutoksia vahingonkorvaus- ja rangaistussäännökseen (nykyisen ehdotuksen mukaan oikeus vahingonkorvaukseen olisi rehun ostajalla, kun se ennen oli rehun käyttäjällä).

48 §. Vahingonkorvausvelvollisuus. Pykälässä säädettäisiin, että rehujen valmistaja, mukaan lukien rahtisekoittajat, valmistuttajaa sekä sitä, joka tuo rehua Euroopan unionin jäsenvaltiosta tai muista valtioista koskee ankara vahingonkorvausvastuu. Myös voimassaolevan rehulain 22 § sisältää säännöksen valmistajaa, pakkaajaa ja maahantuojaa koskevasta ankarasta vastuusta. Tuottamuksesta riippumaton vastuu selkeyttää rehujen tuotantoketjussa olevia vastuusuhteita. Ehdotetussa säännöksessä ankara vastuu on rajattu niihin toimijoihin, jotka kykenevät parhaiten vaikuttamaan rehujen laatuun ja niistä tuoteselosteessa annettaviin tietoihin. Ankaruus vahingonkorvausvastuu ei sen sijaan ulotu esimerkiksi paikallisiin kyläkauppiihin tai alkutuotannon toimijoihin, jotka eivät valmista rehuja markkinoille saattamista varten. Tällaisten toimijoiden asema ehdotetaan edelleen jätettäväksi elinkeinonharjoittajien välisessä kaupassa kauppalain (355/1987) ja kuluttajakaupassa kuluttajansuojalain säännösten varaan. Lisäksi vastuu on rajattu rehujen ammattikäytössä, esimerkiksi teuraseläinten kasvatuksessa, syntyneisiin vahinkoihin.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, ettei korvausvelvollisuutta ole jos se, jolta korvausta vaaditaan, saattaa todennäköiseksi, ettei rehussa ollut vahingon aiheuttanutta virhettä silloin, kun hän saattoi rehun markkinoille. Vastuuta ei siis syn-

Finland

tyisi, jos esimerkiksi sisämarkkinakauppaa harjoittava toimija tai maahantuojia voisi saattaa todennäköiseksi, että virhe on syntynyt kaupan varastossa.

Pykälän 3 momentissa on selvyiden vuoksi säännös, että rehusta henkilölle taikka yksityiseen käyttöön tai kulutukseen tarkoitetulle ja vahingonkärsijän pääasiassa sellaiseen tarkoitukseen käyttämälle omaisuudelle aiheutuneesta vahingosta säädetään tuotevastuulaissa.

HE 5/1998

Rehulain vahingonkorvaussäännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten kuin eduskunta on edellyttänyt käsitellessään keväällä 1997 hallituksen esitystä siemenkauppalain 9 §:n muuttamisesta (HE 39/1997 vp). Maa- ja metsätalousvaliokunta on mietinnössään (MmVM 6/1997 vp) kiinnittänyt huomiota siemenkaupasta voimassa olevien säännösten sekä vastaavanlaisten muiden maataloustuotteiden, muiden muassa rehujen kauppaa koskevien säännösten suhteeseen sekä näiden säännösten uudistamistarpeeseen. Valiokunta katsoi, että tuoteryhmäkohtaisilla toisistaan poikkeavilla säännöksillä ei ole mitään asiallista perustetta ja että käytännössä erot aiheuttavat vain tarpeetonta epätietoisuutta ja sekaannusta. Eduskunta edellytti, että maataloustuotteiden kauppaa koskevien säännösten uudistamista ensi tilassa jatketaan tavoitteena mahdollisimman yhdenmukainen vahingonkorvaussäännöstö.

22 §. Vahingonkorvausvelvollisuus. Yleisperusteluihin 2 jaksossa esitettyyn viitaten pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että rehuvalmisteiden valmistajalla ja pakkaajalla sekä sillä, joka tuo rehuvalmisteiden Suomeen, olisi niin sanottu ankara vastuu myymistään rehuvalmisteista. Tällä tarkoitetaan sitä, että tahallisesti tai huolimattomuudesta aiheutetun vahingon lisäksi on korvattava ostajalle myös huolimattomuudesta riippumatta syntynyt vahinko. Ilman erityissäännöstä korvausvelvollisuus määräytyisi elinkeinonharjoittajien välisessä kaupassa kauppalain (355/1987) ja kuluttajakaupassa kuluttajansuojalain (38/1978) perusteella. Näissä laeissa korvausvastuu on osin huolimattomuudesta riippumatonta ja osin huolimattomuuteen perustuvaa.

Korvausvelvollisuutta on kuitenkin perusteltua rajoittaa siten, että korvausvelvollisuutta ei ole silloin, kun se, jolta vaaditaan korvausta, saattaa todennäköiseksi, ettei rehuvalmisteesta ollut vahingon aiheuttanutta virhettä silloin, kun hän laski sen liikkeeseen.

Valmistaja, pakkaaja ja se, joka on tuonut rehuvalmisteiden Suomeen, voi myydä rehuvalmisteiden suoraan lopulliselle loppukäyttäjälle. Tällaisessa tapauksessa ostajan vaatimus kohdistuu suoraan edellä mainittuun toimijaan. Yleisempi käytäntö kuitenkin on, että myyjänä esiintyy muu kuin edellä mainittu toimija. Pykälän 2 momentin mukaan tällaisen myyjän asema kaupassa ehdotetaan jätettäväksi kauppalain säännösten varaan. Myyjä vastaisi näissä tapauksissa vain välittömästi vahingosta, jollei syyllisty huolimattomuuteen.

Rehuvalmisteesta aiheutuvan vahingon korvaaminen saattaa tulla harkittavaksi myös geenitekniikkalain korvaussäännöksen mukaan. Geenitekniikkalain mukaan vahingonkorvausvelvollisuus määräytyy tapauksesta riippuen ympäristövahinkojen korvaamisesta annetun lain (737/1994), tuotevastuulain (694/1990) tai vahingonkorvauslain (412/1974) nojalla. Geenitekniikkalaki ei rajoita vahinkoa kärsineen oikeutta korvaukseen muun lain nojalla.

Finland

HE 260/1992

26 §. Vahingonkorvausvelvollisuus. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi, että rehuvalmisteiden myyjällä olisi niin sanottu ankara vastuu myymistään rehuvalmisteista. Tällä tarkoitetaan sitä, että tahallisesti tai huolimattomuudesta aiheutetun vahingon lisäksi myyjän on korvattava ostajalle myös huolimattomuudesta riippumatta syntynyt vahinko. Ilman erityissäännöstä myyjän korvausvelvollisuus määräytyisi elinkeinonharjoittajien välisessä kaupassa kauppalain ja kuluttaja-kaupassa kuluttajansuojalain perusteella. Näissä laeissa korvausvastuu on osin huolimattomuudesta riippumatonta ja osin huolimattomuuteen perustuvaa. Vastaava periaate sisältyy myös voimassa olevaan ja sitä edeltäneeseen rehulakiin. Säännös perustuu siihen, että virheellisen tuotantotarvikkeen kuten rehuvalmisteen, käytöstä aiheutuva taloudellinen vahinko voi olla moninkertainen tarvikkeen arvoon verrattuna ja tällaisena kohtuuttoman raskas yksityisen viljelijän yksin kannettavaksi. Tällainen virheellinen tuote saattaa lisäksi vahingoittaa yrityksen tuotantoa ja tuotantokykyä, mikä edelleen vähentää yrittäjän mahdollisuutta tapion kantamiseen. Myyjä sitä vastoin pystyy yleensä siirtämään vahingon suuremman joukon kannettavaksi. Suurella yrityksellä on mahdollisuus ottaa riskit huomioon tuotteen hinnoittelussa sekä ottamalla riittävät vakuutukset. Myös tuotevastuulaki perustuu edellä selostettuun ankaran vastuun periaatteeseen. Laki koskee myös rehuvalmisteita, mutta se tulee sovellettavaksi lähinnä silloin, kun valmisteesta aiheutuu tuotteen puutteellisen turvallisuuden vuoksi vahinkoa yksityiselle henkilölle tai vahingon tapahtumishetkellä pääasiassa yksityiseen tarkoitukseen käytetylle omaisuudelle. Vahinkoja, jotka kohdistuvat elinkeinotoiminnassa kuten maatalousyrityksessä käytettyyn omaisuuteen, lain korvausvelvollisuus ei sen sijaan kata.

HE 99/1985

23 §. Voimassa olevan lain mukaan on vahingon aiheuttajan korvattava vahinko, joka ostajalle aiheutuu siitä, että myyty tavara ei täytä säädettyjä vaatimuksia taikka että se poikkeaa vakuustodistuksessa mainituista tiedoista enemmän kuin mitä maatalahallituksen määräysten mukaan on sallittua. Korvaus on suoritettava, vaikka vahinkoa ei ole aiheutettu tahallaan tai tuottamuksellisesti. Vastuu tuotteen aiheuttamasta vahingosta on siis niin sanottua ankaraa vastuuta. Rehuteollisuuden edustajat ovat pitäneet mainittua rehukaupan säännöstä kohtuuttomana ja esittäneet, että vahingonkorvausvelvollisuus olisi muutettava tuottamuvastuiseksi. Tällöin on vedottu siihen, että korvausvelvollisuuden syntyminen kaupassa yleensä edellyttää tuottamusta. Ankara vastuu on kaupan alalla poikkeuksellista.

Maataloustarvikkeiden kaupassa on kuitenkin rehu- ja lannoitekaupan lisäksi siementavaran kaupassa säädetty vahingonkorvausvastuu ankaran vastuun periaatteella. Näitä maatalouden tuotantotarvikkeiden kaupassa noudatettavia vahingonkorvausvelvollisuutta koskevia säännöksiä arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, että virheellisen tuotantotarvikkeen kylvösiemenen, rehun tai lannoitteen, käytöstä aiheutuva taloudellinen vahinko voisi olla usein moninkertainen tarvikkeen arvoon verrattuna ja tällaisena kohtuuttoman raskas yksityisen viljelijän yksin kannettavaksi varsinkin kun tällainen virheellinen tuote saattaa vahingoittaa yrityksen tuotantoa ja tuotantokykyä. On katsottava, että myyjä pystyy yleensä siirtämään vahingon suuremman joukon kannettavaksi. Suurella yrityksellä on mahdollisuus ottaa riskit huomioon tuotteen hinnoittelussa sekä vahingonkorvausvakuutuksin.

Edellä mainituista syistä ei nykyisen ankaran vahingonvastuun muuttamista tuottamuvastuuksi ole pidetty aiheellisena. Vahingonkorvausvastuuta koskeva sään-

Finland

nös ehdotetaankin säilytettäväksi samansisältöisenä kuin voimassa olevassa lais-
sa.

MmVM 3/2006

40 §. Vahingonkorvausvelvollisuus (Uusi).

Valiokunta pitää edellä yleisperusteluissa esitetyn perustein tarpeellisena, että la-
kiin lisätään ankaran vastuun sisältävä korvaussäännös.

Valiokunta toteaa, että ankaran vahingonkorvausvelvollisuuden kohdistumisesta on jo nykyisin säädetty selkeästi sekä rehulain (396/1998) 22 §:ssä (rehuvalmis-
teen valmistaja ja pakkaaja sekä se, joka on tuonut rehuvalmisteen Suomeen) et-
tä siemenkauppain (728/2000) 14 §:ssä (kylvösiemenen kunnostaja ja pakkaaja
ja se, joka on tuonut siemenen Suomeen). Valiokunta pitääkin tärkeänä, että an-
kara vastuu kohdentuu mahdollisimman tarkasti juuri niihin toimijoihin, jotka pys-
tyvät vaikuttamaan lannoitevalmisteen valmistukseen ja koostumukseen. Tämä
koskee lannoitevalmisteen valmistajan lisäksi myös valmistuttajaa ja maahan-
tuojaa. Esimerkiksi lannoitevalmisteen valmistajan tuotantoprosessissa olevat häi-
riöt, jotka johtavat lannoitevalmisteen virheellisyyteen, kuuluisivat valmistajan
kontrollipiiriin eivätkä voisi olla perusteena valmistajan vapauttamiselle vahingon-
korvausvastuusta.

Edellä esitetyn perusteella valiokunta ehdottaa, että ankara vastuu rajataan kos-
kemaan lannoitevalmisteen valmistajaa, valmistuttajaa ja maahantuojaa. Rajauk-
sella voitaisiin varmistua myös siitä, ettei esimerkiksi paikallinen vähittäiskauppa
tai muu paikallinen välittäjä joutuisi lannoitevalmisteiden osalta ankarampaan
vastuuseen kuin muiden vastaavien tuotteiden osalta. Toisaalta myyjä voi kuiten-
kin joutua vastuuseen myymästään lannoitevalmisteesta kauppain säädösten
mukaisesti, jos lannoitevalmiste esimerkiksi ei vastaa niitä sopimuksen tekemi-
seen vaikuttaneita tietoja, jotka myyjä on antanut lannoitevalmisteen ominai-
suuksista tai käytöstä lannoitevalmistetta markkinoitaessa taikka muuten ennen
kaupantekoa.

Edellä on todettu, että lannoitevalmisteesta johtuvasta kuluttajan kärsimästä esi-
ne- tai henkilövahingosta säädetään tuotevastuulaisissa. Tuotevastuulaki perustuu
yhteisösääntelyyn, josta ei kansallisesti voida poiketa. Valiokunta ehdottaakin, et-
tä lannoitelakiin otettava vahingonkorvaussäännös rajataan koskemaan lannoite-
valmisteiden ammattikäyttöä. Säännöksen piiriin tulisivat vahingot, joita aiheutuu
ammattimaista toimintaa harjoittaville elinkeinonharjoittajille. Tällaisia toimijoita
olisivat muun -muassa maa-, puutarha- ja metsätalousyrittäjät sekä viherraken-
tajat.

Lisäksi valiokunta ehdottaa, että valmistajan, valmistuttajan ja maahantuojan
korvausvelvollisuus pykälän 2 momentissa rajataan vastaavalla tavalla kuin kor-
vausvelvollisuutta on rajattu siemenkauppain ja rehulain korvaussäännöksissä.
Siten se, jolta vaaditaan korvausta, voisi välttyä ankaralta vastuulta saattamalla
todennäköiseksi, ettei lannoitevalmisteessä ollut vahingon aiheuttanutta virhettä
silloin, kun lannoitevalmiste toimitettiin valmistajalta, valmistuttajalta tai maa-
hantuojalta edelleen esimerkiksi kaupan varastoon.

Selvyyden vuoksi valiokunta ehdottaa myös, että säännökseen lisätään kolmas
momentti, jonka mukaan valmistajan, valmistuttajan tai maahantuojan velvolli-

Finland

suudesta korvata lannoitevalmisteesta henkilölle taikka yksityiseen käyttöön tai kulutukseen tarkoitettulle ja vahinkoa kärsineen pääasiassa sellaiseen tarkoitukseen käyttämälle omaisuudelle aiheutunut vahinko säädetään tuotevastuulaissa (694/1990).

Lisättäväksi ehdotetun pykälän johdosta sitä seuraavien pykälien numerointi lakiehdotuksessa muuttuisi.

HE 45/2000

14 §. Korvausvelvollisuus. Laissa ehdotetaan säilytettäväksi kylvösiemenen myyjän ankara vastuu myymästään siementavarasta. Vastuu olisi edelleen siemenen kunnostajalla, pakkaajalla ja maahantuojalla.

Ankaralla vastuulla tarkoitetaan sitä, että tahallisesti tai huolimattomuudesta aiheutetun vahingon lisäksi myyjän on korvattava ostajalle myös huolimattomuudesta riippumaton vahinko. Ilman erityissäännöstä korvausvelvollisuus määräytyisi elinkeinonharjoittajien välisessä kaupassa kauppalain ja kuluttajakaupassa kuluttajansuojalain perusteella. Näissä laeissa korvausvastuu on osin huolimattomuudesta riippumatonta ja osin huolimattomuuteen perustuvaa.

Korvausvelvollisuutta on edelleen perusteltua rajoittaa silloin, kun se, jolta korvasta vaaditaan, näyttää todennäköiseksi, ettei kylvösiemenessä ollut vahingon aiheuttanutta virhettä silloin, kun hän toimitti sen markkinoille.

Ehdotettu säännös vastaa niitä periaatteita, joita eduskunta on edellyttänyt noudatettavaksi käsitellessään keväällä 1997 hallituksen esitystä siemenkauppalain 9 §:n muuttamisesta (HE 39/1997 vp.). Maa- ja metsätalousvaliokunta on mietinnössään (MmV 6/1997 vp) kiinnittänyt huomiota siemenkaupasta voimassa olevien säännösten sekä vastaavanlaisten muiden maataloustuotteiden kauppaa koskevien säännösten suhteeseen sekä näiden säännösten uudistamistarpeeseen. Valiokunta katsoi, että tuoteryhmäkohtaisilla toisistaan poikkeavilla säännöksillä ei ole mitään asiallista perustetta ja että käytännössä erot aiheuttavat vain tarpeetonta epätietoisuutta ja sekaannusta. Eduskunta edellytti, että maataloustuotteiden kauppaa koskevien säännösten uudistamista ensi tilassa jatketaan tavoitteena mahdollisimman yhdenmukainen vahingonkorvaussäännöstö. Eduskunnan kannanoton johdosta voimassa olevan siemenkauppalain 9 §:ää vastaava vahingonkorvaussäännös on sittemmin sisällytetty muun muassa rehulakiin (396/1998). Myyjän vastuuta tuotteiden laadusta korostetaan yhä enemmän myös yhteisötasolla.